

# Gendered Aspects of Access to Justice in Southern Mon State

Mi Thang Sorn Poine  
Enlightened Myanmar Research Foundation (EMReF)

## Abstract

This article explores the gendered aspects of access to everyday justice in 2 Mon villages, 1 officially under Myanmar government control and 1 that is controlled by the New Mon State Party, which is the main Mon ethnic armed organizations (EAO). I argue that while there is a general tendency for villagers to feel more comfortable seeking justice with village authorities than with formal state and EAOs, women are even less likely to report their cases in public or even to raise complaints inside the family. There is a mixture of cultural, religious and social reasons for this. Seeking secular justice is seen to create shame and the loss of face for society as a whole. Being a victim is seen as a punishment for past life deeds. Another reason why women do not report cases to is due to lack of knowledge of women's rights and legal procedures, and due to most justice providers being men. Thus, the majority of women hide their criminal and civil cases. Many instead seek spiritual justice, going to religious and spiritual actors such as monks and spirit mediums.

## Introduction

This article explores the gendered aspects of access to justice in Southern Mon State. I both look at a village in an area controlled by an EAO, the New Mon State Party (NMSP) and at a village that officially is controlled by the Myanmar government, but which is *de facto* influenced by the NMSP. Both villages have a majority of Mon people, and are Buddhist. The article focuses on how women perceive and seek justice and how they resolve their disputes. I argue that while villagers in general feel more comfortable to seek justice

with village authorities and local EAOs than with Myanmar state institutions, women find it unpleasant even to raise complaints inside the family. Seeking justice by women is seen to create shame and the loss of face for the family and for society as a whole. There is a Mon saying, *Dee jaka jaka halike dapao kaw nyee danaow pue* (similar to the English proverb: Do not air your dirty laundry in public), associating public complaints with shame and loss of dignity. This saying also applies to men, but has a stronger effect on women. Women very rarely report their cases to the formal institutions, because they have less knowledge of who the available justice providers are and how the justice procedures operate. Women do not even like to ask questions about justice, because they do not want to cause and be involved in a dispute with others. There is also a widespread notion that justice will not be provided to people who have little experience dealing with the official Myanmar legal system. Women also feel disadvantaged in the EAO justice system, as they feel they have a less chance to speak, and they fear to travel to the EAO courts. Thus, the majority of women hide the criminal and civil cases that they face. This is further related to the fact that most justice providers from village level and upwards are men, and that acts like domestic violence and rape are not regarded by many villagers as crimes. Religious and customary beliefs in past life deeds also discourage women from seeking public justice.

These insights of the article have been based on qualitative research in 2016–2017 in the 2 Mon villages.<sup>1</sup> The methodologies of qualitative interviews, case tracings, and participant observation are used in this research. One village is located in Ye Township, southern Mon State, in which, though officially administered by the Myanmar government, in reality people also use and view the NMSP as an authority, including for justice. The second village is in an NMSP controlled area some three hours south-east of Moulmein, the capital city of Mon State, and is fully administered by the NMSP, although it is actually located in what the Myanmar government calls Kayin State. I explore both the similarities and the differences between these 2 sites in terms of women's access to justice.

---

<sup>1</sup>I conducted fieldwork alone as well as with other EverJust researchers, including Lue Htar, Annika Pohl Harrisson and Helene Maria Kyed.

Theoretically, I draw on the literature on legal pluralism, and especially focus on gender, and forum shopping (von Benda-Beckmann 1981). Legal pluralism is defined as a situation in which 2 or more legal systems coexist in a social field (Pospisil 1971; Griffiths 1986, Moore 1986). Legal pluralism is the opposite of legal centralism, which refers to an ideology that situates state law as superior to other legal orders (Griffiths 1986: 3). I agree with Griffiths (1986) that legal centralism is an obstacle to the development of a descriptive theory of law, because in reality, people are not only using the state courts and the formal law, but also informal and even illegal options like the NMSP court system. Griffiths (1989: 4) explains that legal pluralism is the empirical reality, whereas legal centralism is a myth, an ideal, and an illusion that supports central state authority. This applies to Myanmar. I claim that in Myanmar, the government applies legal centralism officially, but this precisely fails to ensure justice for everyone, especially for more vulnerable groups like rural ethnic women. My empirical research shows that because the Myanmar government does not recognize the justice system of the ethnic armed organization, the NMSP, the women in government-controlled areas can get their disputes resolved only at the village level, because the NMSP is treated as illegal. Women do not want to go to the official Myanmar system because of language barriers, time consumption, and of fear of legal officials, complex legal procedures, high bribes and their lack of knowledge of the law. Although men also do not prefer the Myanmar courts, these issues affect women more. Additionally, the traditional and social norms, as well as religious beliefs shape women's access to justice, and these norms and beliefs are also re-enforced by justice providers, including village leaders and the NMSP court system. Religion is also seen by women as a form of justice, and this inhibits them from reporting cases to a third party. Being victim of a crime or a dispute, women see as paying for past life deeds and as bad luck. Men by contrast usually have a more secular punitive perspective. For instance, when asked about rape cases men typically say that they want the perpetrator to be punished, whereas the majority of women understand that the female victims have been raped due to

their own past life deeds. If the perpetrator is punished, the victim will continue within a cycle of debt for past life deeds.

The first section of this article discusses the theories dealing with the gendered aspects of legal pluralism, and in particular, how gender plays a role in dispute resolution and affects the rule of law within the state. The second section moves to Mon State and outlines the justice system from an empirical perspective. I compare the justice system in the government-controlled area with the area that is fully controlled by NMSP. Legal pluralism is found in both areas, including the informal justice system that is not recognized by the Myanmar state government, but is recognized by the ethnic Mon people. The informal justice system seems to be accessible for people in the NMSP area and to be more accessible to women due to the many difficulties they face in going to the formal justice system, although there are some difficulties for women in using the informal justice system. In the government-controlled area, the formal and the informal justice system is used by the majority of the population, but the NMSP is still an option. In the NMSP controlled area the people use the NMSP much more, whether they prefer it or not, because the Myanmar system is not really seen as an option. The third section highlights how gender discrimination in justice provision takes place and begins with an empirical understanding of how women perceive and practice access to justice. The 2 extended case studies demonstrate a deeper understanding of the formal and informal justice systems in practice. It also shows how people navigate within the context of legal pluralism and how they use forum shopping in their search for justice, meaning that they go to different places with the same case. I then move to discuss the silence and the spiritual justice that characterize female practices. I argue that many women seek spiritual rather than secular justice. In the conclusion, I come up with some recommendations for promoting justice and equality in the current Myanmar transformation.

### **Gender and legal pluralism**

The concepts of legal pluralism and forum shopping are useful for understanding the dispute resolution landscape of Mon State and

the obstacle women face in getting their disputes resolved. Brian Tamanaha (2008: 375) explains that legal pluralism is everywhere and that there are multiple uncoordinated, coexisting or overlapping legal settings as well as diversity among these. The different styles and orientations of the law and authority, social norms and religious beliefs, create uncertainty and risk among individuals and groups as they are not sure which legal system fits with their situation, and which legal authorities would benefit them. The law characteristically claims to rule whatever it addresses, but the fact of legal pluralism challenges this claim. Similarly, the empirical findings in Mon State show that legal plurality applies to everyday interactions, irrespectively of who the authorities are. Tamanaha (2008) highlights that people can find different institutions for resolving disputes in order to ensure their own benefits. Informal institutions usually are substitutes when the formal institutions are weak, distant or mistrusted. The concept of forum shopping as used by von Benda-Beckmann (1981) is relevant here. It is applied to describe situations where litigants try to get their disputes resolved by going to a number of different institutions until they achieve a satisfactory outcome. Even though some of the institutions do not have official jurisdiction, people still go to them and shop between the existing institutions to get the outcome that is best for them. In Mon State, people are aware of the official state justice system in their area and know they are supposed to resolve the disputes there, but in reality people go to the unofficial justice systems of the NMSP. In areas under mixed control, people prefer to have their cases resolved by the EAO that represents their ethnic group (Mon or Karen), irrespectively of the territorial boundaries and jurisdictions.

In reality, most people in Asia and Africa use informal legal institutions more than the formal legal institutions, because the latter are more complex and people lack knowledge of the legal procedures and fear formal authority. This especially regards women. For this reason, Chopra and Isser (2012: 344) argue: 'promoting formal mechanisms exclusively will have little impact on the many women who are unable to access the system due to social pressures'. When women do bring cases to the formal system

those in power may undermine their access to justice. Simply put, the formal justice system in practice may provide no better access to justice for women than other institutions, because they reproduce the social inequalities of the societies in which they function (Chopra and Isser 2012: 342). This also applies to Mon State. Male domination exists in every sector, including at the local level, where women resolve disputes with male village administrators. Women prefer to settle their disputes at the local level. They even request the local administrators to resolve cases that the administrators do not have the legal authority to resolve such as divorce and suicide cases. However, because men dominate village leadership, the local system creates constraints for women in dispute resolution.

Gender relations therefore affect legal pluralism. Elizabeth (1997: 9) explains about gender:

Gender is the social construction of sexual difference. It is the outcome of struggles over the ways societies define and regulate femininity and masculinity. By its nature gender is multi-dimensional. It is recreated and transformed through an inseparable mix of norms and behaviors that are cultural, economic, historical, sociological, linguistic, scientific, and always political.

The lack of access to justice by women are influenced by power relations and male dominance and this adds to other barriers such as language barriers, lack of legal awareness and local authorities' role. Astrologers and spirit mediums are an exception to male dominance at the village level, and women turn to these female actors to get inner justice. Conversely, women tend not to report cases like rape and domestic violence, which they consider private matters, to local leaders, because they are men.

What this shows is that legal pluralism does not mean that there are no power relations. Not everyone can benefit equally from legal pluralism and get access to local institutions. Such access is shaped for instance by gendered power relations, which implies gender inequality. In the context of Mon State, it is equally important to look at the role of religion in legal pluralism, and the

gendered dynamics of this. Moore (1993) argues that the concept of legal pluralism must include religious actors, even though such actors may not necessarily consider themselves part of the legal sector. In the villages of Mon State<sup>2</sup>, analyzed here, women believe more than men in religious actors when it comes to resolving disputes. For instance in one situation, a woman who had lost valuable gold did not go to the local administrator or the police, but to a monk. She asked the monk what she should do and then the monk told her to wait for some days, without reporting the case, and the thief would return the gold. On the day predicted by the monk, the woman found her gold in the place that it had been stolen. Thus, the case finished without being reported to neither the formal nor the informal justice system. There was no secular resolution process. From the perspective of the villages in Mon State, the situation of legal pluralism is strongly influenced by both gender relations and religious beliefs, and the linkages between these 2. A common pattern is that women tend to seek religious solutions and turn to religious and spiritual beliefs when dealing with disputes and when being victims of crime. This is because the secular institutions, including the informal ones that deal with secular punishments, are dominated by and tend to favor men. Monks are men also, but they are considered to provide spiritual rather than secular justice. Moore (1993) found a similar pattern among rural women in India who are more likely to approach the religious actors, including men, because the secular justice institutions undermined women. Moore argues that this reflects wider gendered power relations at local levels and above.

### **Background and justice systems in Mon State**

The Mon ethnic group is among the main 8 ethnic groups (of the 135 officially accepted ethnic groups) in Myanmar. The majority of the Mon people live in Mon and Kayin States, though many are also established in Bago and Tanintharyi Regions, and around the Gulf of Martaban. Mon people live alongside Bamar, Pa-O, Dawei, Karen,

---

<sup>2</sup>All person and place names have been changed in this article in order to ensure anonymity and confidentiality of the respondents.

and Shan groups. Mawlamyine (Moulmein) is the capital of Mon State and has 2 districts, 10 townships, 463 wards and village tracts. The population is about 3,165,275 (UNHCR, Mon State Profile, updated June 2014). The Mon people have been a major source of cultural influence, including by bringing the basis of the Myanmar writing (Pali) and Buddhism (see Lwin Lwin Mon in this issue). Most Mon are bilingual, speaking Burmese as well as Mon languages. The Mon ethnic group does not have a range of sub-language groups like other ethnic groups, such as Karen or Chin. The majority of Mon have strong Buddhist belief as well as traditional beliefs and customs of everyday life.

This article draws on studies in 2 Mon villages which are governed by 2 different authorities, the Myanmar government, and the NMSP. The first village, which I call Kwan Sar Yar, is situated in what today is Ye Township in southern Mon State. According to the village elders, the village is around 100 years old. Shortly after Independence when the main Karen ethnic armed group, the Karen National Union (KNU), began the fight against the government the village was partly under KNU control and even though it was officially governed by the national government. The situation of mixed control by KNU in collaboration with the NMSP continued into the 1970s. There was no open combat in the village, but it occurred very close to the village until 1995 when the NMSP agreed on a ceasefire with the government. After the ceasefire the village came more strongly under Myanmar government control, while the NMSP continued to control areas in the interior, from its headquarters 45 minutes' drive from the village. The villagers still consider the NMSP as an authority and use the NMSP justice system to resolve the cases. Young villagers join the NMSP armed wing as well as working for the civilian bodies of the NMSP. There is a Mon school in the village along with a Myanmar government school. The NMSP has put up signs in public places of the village that warn against drug abuse. In other words, it is a government-controlled village, but the majority of the Mon villagers still support the NMSP. I chose this village because it is my home village, which allowed for easy access and information. Also, it is highly relevant for my study because of its mixture of government control with the use of the NMSP justice system.

The second village, which I call Kwan Jaral Chan, has been under civilian governance by the NMSP since the 1995 ceasefire. The village is inside what the NMSP call its Moulmein District, although it lies inside what the KNU and the Myanmar government call Karen/Kayin State. The control by the NMSP is co-coordinated with the KNU. This area also has some Karen villages that are governed by the KNU, but most are Mon and governed by the NMSP. The joint administration between the KNU and the NMSP is to ensure the protection of borders and to make a compromise on the jurisdiction of the 2 groups. This is complex in practice. Another worrying aspect of this village is that people fear that the Tatmadaw will instigate conflict between the NMSP and the KNU regarding the control of territory. The reality is that the parallel systems are unclear and complex, and at the same time Myanmar state expansion creates fears among EAO actors (Harrisson and Kyed 2017). This village was studied in the course of 4 visits which also included stays and interviews with the NMSP district and township headquarters. It was chosen for EverJust research based on a long dialogue with the NMSP liaison office in Moulmein, whose officers indicated the places where we could do research. Although we did not make the choice ourselves, we found the area highly relevant because of its long period of full EAO control post-1995-ceasefire. There are significant comparisons with the other village.<sup>3</sup>

*Myanmar-controlled justice system – Kwan Sar Yar*

Kwan Sar Yar village officially has to use the Myanmar justice system. From 1962 to 2011 Myanmar was under authoritarian military rule which also affected the formal justice system. During 5 decades of military rule the legal system was imposed all the way down to the village and ward level, including lay persons acting as judges. Despite this extensive system down to village level, the legal system was centralized and politicized. It did not operate independently from the executive branch of the central government (Myint Zan 2000). The importance of actual legal knowledge was subordinated to the pursuit of political imperatives, which according to

---

<sup>3</sup>Fieldwork was carried out in collaboration with other EverJust researchers, Anika Pohl Harrisson and Helene Kyed.

Cheeseman (2015) dictated the courts to maintain a *perception* of order, rather than actually enforcing law and providing justice. Because the justice system was driven by political, rather than legal imperatives, the actors in the justice system were also able to insert a market logic into the system whereby convictions and sentencing became dependent on the available extractive resources. This laid the grounds for bribes and favors, which continues today (Prasse-Freeman 2015: 92).

In the new constitution in 2008, the judiciary has officially become more independent, but at the same time it has been detached from the village level institutions. The 2008 Constitution and the 2010 Union Judiciary Law established and organized the justice system into 4 levels; the Supreme Court, State and Regional/Divisional courts (14), District and Self-Administered Area Courts (67), and Township Courts (342). There are also special courts established by law, such as the Juvenile Courts and courts to try traffic offenses. A significant change from the past is that today the township courts constitute the lowest level, whereas during the socialist period (1973–2008), the 1973 Constitution also established People’s Courts down to the ward and village tract level. This latter level is not an integrated part of the judicial system today, but falls under the General Administration Department (GAD) under the Ministry of Home Affairs, and is administered by the Ward and Village Tract Administration Law of 2012. This law provides for locally elected Ward and Village Tract administrators who have the duty to maintain security, peace, and law and order in their respective villages and wards. However, there is no prescribed system or procedure for relating these administrators to the judiciary in civil or criminal cases (Kempel and Aung Tun 2016: 9; Kyed 2017: 22). In practice these village leaders play a strong role in dispute resolution.

This can be seen in Kwan Sar Yar village. As the village is situated in what is considered a Myanmar government-controlled area, people there should use the formal Myanmar justice system. However, as the village is situated close to a NMSP controlled area, the nearest NMSP township court is just 45 minutes away by motorcycle. It is not uncommon for the village administrator to allow people to make a free choice of going to the NMSP or the government system. This happens when the village administrator cannot find a

solution to a case. In addition to the village administrator, religious and spiritual actors play a role in everyday dispute resolution. Those acting as justice facilitators include monks, fortunetellers, astrologers and spirit mediums. Monks also play other powerful roles in the village, including in the selection of the local administrator. Sometimes this means that they choose leaders not preferred by the majority of villagers. Men predominate in the village administrative system; only the clerk is a woman. Most of the fortunetellers and astrologers are women.

*NMSP justice system – Kwan Jaral Chan*

The NMSP has developed its own governance mechanisms to provide social and legal services since the 1950s and 1960s, such as legal institutions within their area of control, as have other EAOs. These systems operate in parallel to the Myanmar state system. The legal framework of the NMSP comprises penal and civil codes, courts in the form of justice committees, and prisons. This system is comparable to the state legal system, but can be considered an informal justice system because it is not recognized by the Myanmar state. From the perspective of the village, the NMSP is recognized by the majority of the Mon ethnic population, including by those Mon people who live within government-controlled areas of Mon State.

The NMSP justice system is a three-tiered system, including justice committees at central, district and township levels. This system is directly linked to the village- and village-tract justice committees. Formally, the resolution process follows a step-by-step system, whereby cases that cannot be dealt with at village level are appealed up the system.

The people in Kwan Jaral Chan utilize the NMSP justice system. People can appeal directly to the NMSP justice committees, and they can use them as appeal institutions after village-level resolutions. The villagers relate to the NMSP institutions as if they were formal institutions and regard them as legitimate, even though the government does not recognize them. While the informal institutions are advantageous for many villagers, women still face constraints in their access to justice. As in government-controlled areas, men dominate justice institutions and village leadership. Only since 2016 has the NMSP district justice committee had 1 female

member among 3 districts. At the village level, as of 2016 all were men. In the next section, I will draw on extended case studies to address how gender discrimination occurs in the 2 villages inside the different justice systems.

### **Gender discrimination in secular justice provision**

Cultural norms strongly influence the view of women in society and this affects how informal justice systems operate and treat cases related to women. Among Mon villagers in my research sites, there was a widespread cultural norm that women obtain justice by being silent and keeping a good name in the community. This belief inhibited women from seeking knowledge outside the village and from traveling to distant areas. When I was a young woman growing up in a village in Southern Mon State I often heard that girls need only little education because when they grow up they will stay at home to look after children, do the household chores, and serve the husbands as good housewives. If women failed to adhere to these expectations, they were blamed by the community. As I show in the following case studied, laws and norms applied by village and NMSP justice systems were also influenced by these norms. Divorce was seen as shameful for women and therefore was to be avoided, because a good woman is someone who makes a good family. Offenses against women such as domestic violence were not fully recognized, and remained unpunished. It was very difficult for women to raise complaints and when they did seek secular third party solutions, it was difficult for them to get compensation. I begin with a case about domestic violence in Kwan Jaral Chan, which falls under the NMSP governance system.

#### *Case 1 in NMSP village: Domestic violence*

A woman started to have problems with her husband 5 years earlier. He was violent. First she returned to her parents, but when she went back home, the husband was violent again. She then decided to approach the village headman. She explained the conflict and requested a divorce, but the husband did not agree. The village committee told her to take some time to reconsider the divorce, and asked the couple to sign a promise letter, in which they pledged that there would be no more violence. The husband agreed not to drink alcohol at home and not to be physically or psychologically

violent. The wife agreed not to go out at night, for example, not going for social events, and promised to get her husband's approval for anything she wanted to do. However, physical and psychological violence from the husband continued. The wife went to the village justice committee several times over the years, but the committee members always told her to give it some more time and reconsider.

As the violence continued, the village justice committee saw that the wife and husband had both broken the agreement and finally they granted the divorce. The committee decided that one-third of the couple's property should go to the victim as she left the home first — i.e., she was the one who asked for the divorce. This decision was based on NMSP law, which holds that whoever leaves the home first should get only one-third of the common property. The justice committee ignored the domestic violence aspect of the case, and thus the husband received no punishment. The case was treated as a divorce case, rather than a domestic violence case. However, the woman disagreed with the decision about the division of property, so the case was transferred to the village tract committee. This committee already knew about the case. It was difficult for them to negotiate because the husband had harassed the village administrator when the divorce was decided at that level.

The tract committee forwarded the case with a referral letter to the township level. With this, the case entered the NMSP system, because in NMSP law, cases related to harassment of authorities cannot be negotiated at the village tract level. Therefore, the husband had committed 2 crimes at the same time, but the 2 crimes became integrated into 1, which made the divorce case too complicated to rule on. So the case went to the NMSP district level. The investigation and the case reports from the village level took 15 days to reach the district level. The district justice committee made the same decision as the village committee, but again the victim was not satisfied with the verdict. So the case was investigated again by the district committee, which went back to ask the opinions of the village administration. The village administration kept advising that the woman should only get a third of the property. In late 2016 the case was still pending, and the woman did not know what more she should do.

I have chosen this case to illustrate the gender imbalance in the justice system. In the village, where divorce is shameful for women, many women believe and accept this perception. They get used to having to tolerate assaults and they hesitate to report domestic violence and even rape cases.

In this case, we saw that the woman filed a complaint to get a divorce, rather than filing a complaint about domestic violence. The focus of the village committee was also on divorce rather than on punishing the husband for violence against the wife. The reaction of the village committee to the initial complaint also reflected deeply entrenched norms about how women should behave. Giving the married couple more time to reconsider when the woman filed for a divorce, delayed any resolution of the woman's problems. The promise-letter agreement also illustrated the common beliefs of a social norm concerning women. The woman was told not to go outside the house without her husband's agreement, which was seen as the way for women to avoid violence. This reminded me of the police placards seen around Mon State, saying what women should do to eliminate the rape cases: 'Women should not go outside alone, should not wear short skirts or sexy clothes, and should have a companion to go out. Women should not ride on a motorbike with strange men.' In this way, women are told how to behave, whereas the men who commit the crime are not told how to behave.

In the decision of this case, it is also clear that the woman was not recognized as the victim; she was seen as a kind of perpetrator. Even though the village committee in the end granted the divorce, the woman was regarded as the person who 'left the home first' — i.e., dissolved the marriage — and thus she was awarded only one-third of the common property. Conversely, the husband received no punishment for his violence toward her. While the law on divorce and division of property applies equally to women and men, domestic violence is ignored when women bring cases of divorce. This is on the one hand because many women do not have the knowledge of legal procedures needed to make a complaint about domestic violence. On the other hand, domestic violence is not regarded as a crime by most villagers, nor by those who provide the justice. This can be linked back to the social norm of a good woman

as someone who has 1 family in a lifetime. A divorced woman loses face in the community. These 2 aspects leads to a kind of legal hybridity in dispute resolution where the law (division of property in cases of divorce) is mixed with cultural and customary norms, which is focused on reconciling and creating harmony (keeping the couple married so they do not lose face in the community). This hybridity in legal pluralism produces adverse results for women, like the one in the above case.

Asked more generally about access to justice for women, an informant told me: 'Women will have less opportunity for justice because they speak less. They give less time for the women.'<sup>4</sup> This illustrates how cultural norms influence the justice system, producing an adverse effect on women. For example, there is a common saying 'too much speaking creates more mistakes'. I argue that women believe and practice this saying more than men, because men get used to speaking, including with strangers and authorities, as they go outside the village more often than women. Many women are frequently restricted from going outside due to a concern for their security by parents, family and society as a whole. Another important factor that makes women feel out of place and shy when speaking their case to the justice committee is the fact that almost all justice providers are men.

The next case from the Myanmar-government controlled area also confirms these insights, and adds the importance of the role of local leaders and spiritual beliefs.

*Case 2 - Debt and abuse of power by local leader.*

Five years before the interview, a woman who lived in Thailand loved a man. She supported him with whatever he wanted. When her salary was not enough to support the man she took salary advances from her boss. One day, the man eloped with another woman. The woman could not afford to pay back the salary advances in time, so the boss threatened her with death if she did pay up within a month. She asked her parents, who live in the village, to borrow money for her from other local people. Mi Rot Chan, who

---

<sup>4</sup>Interview, victim's house, 03 June 2016.

told me about the matter and who is a member of the village administrative body, said, ‘The woman has a lot of past life deeds.’ She believed the woman had to repay in this life for deeds in her past life. The next day the woman’s parents told the whole story to Nai Piung, a rich person in the village. Nai Piung had sympathy for the parents and gave them 5,000,000 kyat (about US\$3700). They made the moneylending contract at the village office in front of Nai Mya, a former Village Tract Administrator (VTA), and the village clerk. The amount of money was too much to borrow without collateral, so Nai Piung took the parents’ house as collateral.

Five years later the borrowers had not paid back the debt. The moneylender told them that he would take the house if they did not pay the debt. They made a contract at the VTA office for the sale of the household plot. According to the contract, the sellers had to move by 2012, but they did not move. The moneylender then wanted to make a complaint to the township court. Neither seller nor buyer had a copy of the contract, which was kept at the VTA office. When the buyer requested a copy of the contract, the VTA said the contract was lost.

According to Mi Rot Chan, the former VTA asked the woman who had borrowed the money for sexual favors in exchange for arranging for her win the case. She slept with him. Mi Rot Chan did not know the case resolution. But one day Nai Piung sent the case to the Thuriya Nay Win Journal. Mi Rot Chan showed me a copy of the journal.<sup>5</sup> In the letter Nai Piung tried to win the case by appealing to the chief minister for intervention to support the justice process. Thus, he tried to appeal to higher levels, not through the formal legal channels, but by using the media. However, he did not succeed.

Mi Rot Chan thinks that the former VTA fell from a tree and broke a leg because of his misbehavior. At the time of the interview, in her opinion he was suffering for his deeds. She said again that the borrower had a lot of deeds in her past life.

In addition, neighbors from the woman’s side gave some unhelpful suggestions. According to the township court decision, the

---

<sup>5</sup>This journal is an independent journal that is usually critical towards the government in power.

family received a letter through the police to move from the house. They prepared to move, but her neighbors suggested that they did not need to move. Mi Rot Chan suggested that they apologize to Nai Piung. He was very angry and said that he helped them when they needed it but now he was insulted by the persons whom he helped. He decided to appeal to higher and higher levels until he was satisfied with the resolution.

Before Nai Mya, it was U Maung who was the VTA and he was also bad with the villagers. In his time, when the illegal migrants returned to the village from Thailand, he used to ask for or get things illegally. One day, Mi Rot Chan visited a friend who had come back from Thailand. At that time, if someone came from Thailand, all the villagers came and looked at them. It was a village tradition. As soon as she arrived at her friend's house, the VTA also came and asked what was happening. She lied to the VTA, saying that people were there 'because someone slipped and they were looking at it'.

At the time of writing U Maung was paralyzed. Some believed this happened to him because he was suffering for his bad deeds, including corruption in the dispute cases.

This case also highlights how local authorities abuse their power in cases involving women. In this case, the administrator demanded sexual favors from the female victim, asking her to sleep with him in exchange for winning the case. The administrator did not get any secular punishment for this and also the woman who was sexually abused did not speak out about it. Instead, she saw the case as shameful and blamed herself. The community, including the other women, blamed her for being crazy when she was supporting her lover in Thailand. This is due to the social norm that holds that women should never initiate love relationships with men. The cultural norms do not allow women to support men and it is not seen as acceptable if it is the woman who approaches or proposes to marry the man first.

The woman in this case performed sexual favors to get a kind of justice, and finally she left for Thailand, because she no longer had a house in the village and because after the case she feels too ashamed to live in the community. The woman, her family, and her

female neighbors lack knowledge of women's legal rights. The gender imbalance in the informal justice resolution process is evident because the dispute resolver, the VTA, made a decision in the woman's favor conditional on her providing him sexual services. This is an example of a person in authority abusing power in dispute resolution.

Conversely, the case shows that the women believe in spiritual justice. They believed the local administrator's broken leg was payment for his bad deeds in this life. This belief can be seen as a way to satisfy their justice needs: they witness the perpetrator paying for his bad deeds, and this was seen as a kind of justice. According to Buddhist beliefs, in the above case both the parties finish the cycle of bad life deeds. The women with whom I spoke about this case believed that it was better that the VTA paid for his bad deeds by falling ill rather than by having accusations being raised against him.

In sum, the case shows how women in reality face many obstacles to access to justice, including: 1) social norms of women keeping quiet; 2) religious beliefs that strongly support inner and spiritual justice; 3) a tendency in society to see women as always guilty when they report and get involved in a case; and 4) the media playing a strong role in the justice process, though, as the long letter to the authorities, published in a journal, shows, not necessarily in support of women's access to justice. Now I want to address in more detail the meaning of spiritual justice for women.

### **Silence and spiritual justice by women**

Apart from feeling shame and loss of dignity, women also refrain from reporting cases to secular institutions, because they interpret cases as spiritual and religious matters. The latter also means that they keep disputes and crimes to themselves or that they seek advice from monks, astrologers, fortunetellers and other spiritual-religious actors. The majority of women believe in the spiritual aspects of disputes and crimes in the 2 Mon villages discussed here.

I asked a woman who lost a large amount of gold a long time ago why she did not report it to the village administration. She told me that reporting the case in public would be shameful and unneces-

sary, even though she knows the procedure of doing so now. Instead, she asked a monk to give her clues about the person who stole the gold. In another case, the female head of a village faced a land boundary dispute. Her family bought a house plot with an oral agreement. The land owner's son destroyed the fence and assaulted her, but she did not make a complaint, because she believed that it was due to her past life deeds. She listened to the advice of a Buddhist abbot, who told her, 'Do not quarrel with bad characters.'<sup>6</sup> When people do not follow this advice, they quarrel and no better than the troublemakers.

While the male respondents that I spoke with said they would take legal action in rape and domestic violence cases, female respondents believed that being victim of such assaults is due to past life deeds. This belief makes them unlikely to take legal action against the perpetrator, as this could prevent the end the life-deeds cycle. One woman working in the village development and land management committee in Kwan Sar Yar told me that if a woman is raped by a strange man, it is due to her past life deeds. The evidence for this is that among many women, she is the only woman to be raped. She herself would, however prefer that the if the perpetrator is a neighbor, he get the death penalty.<sup>7</sup> However, few women in the village would wish for that to happen.

Many women did not think in terms of punishing perpetrators. The same women said that while women were getting more aware that justice was for everyone, no matter what their gender, lack of knowledge of women's legal rights still pushed women to consider the cases they faced as private matters and the result of their bad deeds. She advised the mother and teacher of a child who was the victim of attempted rape by a Burmese migrant to report the case to the VTA. At first, the parents were afraid of the father of the perpetrator, because the father used *out lan* (bad spirit medium) and they feared that this would harm their family. She told them that if the case was not reported to the VTA, the perpetrator would be a risk for the other children in the future. The case was in the end

---

<sup>6</sup>Kwan Sar Yar, 07.06.2016

<sup>7</sup>Interview, 10 June 2016.

reported to the VTA and the perpetrator signed a pledge (*kan won*), in which he promised that he would not sexually assault again. The letter also stated that if he repeated the act, he would either be sent to the township court or be expelled from the village. This is an example of how women's participation in the local administration may create a space for women and young girls to feel safer about bringing cases forward.

Mon women play a central role in taking care of the family's spiritual security, which is also believed to support the socio-economic situation of the family. They mostly go to see spirit mediums for the family's justice and other matters, including health, education, and economic or income situations. They protect the family's securing and inner peace by spending money on *yatayar* (spiritual protection), prepared according to the advice of spirit mediums. Ideas about spiritual security have existed among Mon people for a long time, but according to my research today, it affects women more than men. They used amulets from religious leaders, spiritual mediums, and astrologers to secure against bad spirits and bad luck. A female spiritual medium told me that many people, especially women, spent 50,000 kyats (US\$37) or more on spiritual protection each time they came to her. I remember as a child my mother telling me she used to argue with my father about her beliefs in spiritual protection. My father told her that *yataryar* is nonsense and not true protection, but my mother firmly believed it, as other women in the village do.

Spiritual belief in the effects of past-life deeds also affect people's livelihood. For instance, I met a woman working in the bridge construction industry, where working conditions were poor. She was skinny and had diseases because of the smoke at the workplace. However, she told me that she would not run away from this work, even if there was an opportunity, because working for the employer and making regular payments on her debt lets her pay her past-life debt as well. She had taken loans from her boss to survive, especially during the rainy season, and was paying him back with her labor. Thus, it was hard for her to repay the debt and to paying off her past-life debt. This put her in a vicious circle that was difficult to escape. She believed that she must have stolen from her boss in her past life, and so she must repay him.

## Conclusion

This article highlights that rural Mon women faced a number of obstacles in getting access to justice, not only in the formal system, but also in the informal system of the ethnic armed group, the NMSP, and at the village level. Cultural and social norms, religious beliefs and structural constraints inside the justice systems in combination affected women's access to justice. This was deeply embedded in unequal power relations between men and women in society at large. Rural Mon women's lack of knowledge of legal procedures and language barriers were also important to consider when discussing women's access to justice in the formal system. Cultural norms restricting women's travel and going outside the village were also important, as were ideas of shame associated with reporting crimes and disputes, which were seen as bringing problems into the public domain. Finally, this article highlighted women's greater use of spiritual justice than secular justice, compared with men. This was an effect of stronger beliefs in spiritual security among women. However, it may also be seen as a consequence of the lack of access to secular justice, which means we could see spiritual justice as a kind of substitute for the secular justice which was lacking for women.

Empirical research into the justice-seeking practices and beliefs of and about women in society are very important for enhancing understandings of women's (lack of) access to justice in Myanmar in general, and among ethnic minority women in particular. This article is one step in that direction, and I hope it can help inform efforts by the government to improve women's access to justice. Based on my empirical research I propose a number of recommendations. With respect to the formal justice system, it is important that there are justice providers who can speak local languages, as many rural Mon women do not adequately master Burmese. It is also important that the legal language and procedures are made more clear and understandable to accommodate lower education among women.

Having more women in justice systems, including the informal justice systems, is also important. But, it is equally important to know that this does not provide a guarantee for better justice to

women. This is also a step to changing deeper social and cultural norms and attitudes toward gender equality. It is necessary to properly train women as well as men in the justice systems in matters of gender equality and women's rights. Also it is important to note that when women participate in the justice system, they may not in reality be seen as equal to men. Empowering women is vital to ensuring equal access to justice. In addition, it is important that ethnic minority women are also included as justice providers in formal and informal institutions.

The Myanmar government must focus more on investigating women's legal rights and consider setting aside a budget for gender mainstreaming in the justice system. Legal advisors for women can also be important, but as of this writing, they are rare in rural areas among ethnic minorities in Mon State. They tend to be situated in larger urban settings, where women have better access to legal services, and to news and social media, which can also enhance women's legal knowledge.

The empirical findings show that both social and cultural norms and Buddhist beliefs influence women to the extent that they seek spiritual justice or are silent about injustice. It is important that awareness raising is given not only to women but also to men, because if the men do not understand the legal rights of women it can create more conflict in society.

The government should collaborate with NGOs and legal experts to build capacity of female correction officers, who have to speak the local language, as language is a core obstacle for women when it comes to reporting cases. It is also necessary to encourage national prison services to increase the number of women correction officers, and thereby enhance the capacity of national prison authorities to protect female prisoners from sexual and gender-based violence and discrimination. Finally, more research on women's access to justice should be conducted in Mon State and elsewhere in Myanmar, as currently the research related to women's access to justice is limited. There is some research, but I strongly believe that we need to conduct more qualitative research, using anthropological methods to get a deeper understanding of the situation and be able to improve and strengthen the system to support women's access to justice.



## Reference

- Benda-Beckmann, Keebet von. 1981. "Forum shopping and shopping forums: dispute processing in a Minangkabau village in west Sumatra." *Journal of Legal Pluralism* 13, no. 19: 117-159.
- Cheesman, Nick. 2015. *Opposing the Rule of Law: how Myanmar's courts make law and order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chopra, Tanja and Isser Deborah. 2012. "Access to Justice and Legal Pluralism in Fragile States: The Case of Women's Rights." *Hague Journal on the Rule of Law* 4: 337-358.
- Elizabeth, Dore (ed.). 1997. "Gender politics in Latin America: debates in theory and practice". *New York Monthly Review Press*. January 1997
- Griffiths, John. 1986. "What is legal Pluralism?" *Journal of Legal Pluralism* 24: 1-20.
- Harrisson, Annika Pohl and Kyed, Helene Maria. 2017. "Ceasefire State-Makings: Justice provision in areas governed by the Karen and Mon armed groups", Paper presented at the Myanmar Update, Australian National University, February 2017.
- Kempel, Susanne and Aung Tun. 2016. "Myanmar Ward and Village Tract Elections in 2016: an overview of the role, the laws and the procedures." Norwegian People's Aid, Myanmar, January 31 2016.
- Kyed, Helene Maria. 2017. Community Dispute Resolution. Exploring Everyday Justice in Southeast Myanmar. IRC: *Unpublished report*, January 2017.
- Merry, Sally Engle. 1988. "Legal Pluralism". *Law and Society Review* 22, no.5: 869-896.
- Moore, Erin P. 1993. "Gender, Power, and Legal Pluralism: Rajasthan, India". *American Ethnologist*, vol.20, no.3: 522-42.

- Myint Zan. 2000. "Judicial Independence in Burma: No March Backwards Toward the Past." *Asia-Pacific Law and Policy Journal* 1, no. 5: 1-38.
- Poine, Sar Yar. 2015. "Perceptions Regarding the Participation and Representation of Young Women in Political Parties in Mon State, Myanmar: A Focus on Mon Women". MA dissertation, Kimmage development studies centre.
- Prasse-Freeman, Elliot. 2014. "Conceptions of Justice and the Rule of law" in *Myanmar: Dynamics of an Evolving Polity*, edited by David Steinberg, 89-114. Kumarian Press: Lynn Reinner.
- Tamanaha, Brian. 2008. "Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global." *Sydney law Review* 30, no. 3: 375-376.
- UNHCR South-east Myanmar Information Management Unit. 2014. "Mon State Profile" report published, updated June 2014.

တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီမှုအခြေအနေကို ဂျန်ဒါ  
ရှုထောင့်ဖြင့်လေ့လာသုံးသပ်ခြင်း (မွန်ပြည်နယ်တောင်  
ပိုင်းဒေသ)

မိသန်း(ဂ်)စွန်းပွင့်  
ပညာအလင်းပွင့်မြန်မာ့သုတေသနဖောင်ဒေးရှင်း

စာတမ်းအကျဉ်း

ဤစာတမ်းတွင် မြန်မာအစိုးရ၏ တရားဝင်အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ မွန်ကျေး  
ရွာတစ်ရွာနှင့် အကြီးဆုံးမွန်တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်း  
(EAO) ဖြစ်သည့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ ထိန်းချုပ်ထားသည့် ဒေသအတွင်းရှိ  
ကျေးရွာတစ်ရွာတို့တွင် နေ့စဉ်နှင့်အမျှ တရားမျှတမှုအား လက်လှမ်းမီ  
ရယူနိုင်သည့် အခြေအနေကို ဂျန်ဒါအမြင်ဖြင့် ချဉ်းကပ်လေ့လာထားပါ  
သည်။ ရပ်သူရွာသားများအနေဖြင့် အစိုးရနှင့် EAO များထက် ရပ်ရွာအာ  
ဏာပိုင်များကိုသာ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကူအညီများ တောင်းခံရန်  
အလားအလာ ပိုမိုရှိနိုင်သော်လည်းအမျိုးသမီးများအနေဖြင့် ၎င်းတို့ကြို  
တွေ့ရသည့် မတရားမှုများကို ရပ်ရွာအတွင်းတွင် တင်ပြရန် မဆိုထားနှင့်

သက်ဆိုင်ရာ အိမ်ထောင်စုအတွင်းတွင်ပင် စောဒကတက်ရန် ဝန်လေး တတ်ကြသည်ဟု ဆိုရပါမည်။ ဤ ကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်းမှာ ယဉ်ကျေးမှု၊ ဘာသာရေး၊ လူမှုရေးဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားများ ရောနှောပါဝင် နေသည့် အခြေခံအကြောင်းရင်းများကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥပဒေကြောင်းအ ရတရားမျှတမှုရရှိရန်ကြိုးပမ်းအားထုတ်မှုများသည် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအ တွင်းအရှက်ရစေ၊ မျက်နှာပျက်စေသည့် ကိစ္စရပ်များအဖြစ် ရှုမြင်ကြ သည်။ မတရားမှုကျူးလွန်ခံရသည့်အမျိုးသမီးများသည် ရှေးယခင် ဘဝ များတွင် ၎င်းတို့ ပြုခဲ့ဖူးသည့် အတိတ်ကံကြောင့် (ယခုဘဝတွင်) ဝင်ရောက် သည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။မတရားမှုများကို အမျိုးသမီးများမတိုင်ကြား သည့် အခြားသောအကြောင်းရင်းများမှာ အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့် ပတ် သက်၍သော်လည်းကောင်း၊ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ နှင့် ပတ်သက်၍သော်လည်းကောင်း ဗဟုသုတမရှိခြင်းနှင့်တရားဥပဒေစိုး မိုးရေးအတွက် ဆောင်ရွက်နေသူအများစုသည် အမျိုးသားများသာ ဖြစ်နေ ခြင်း စသည့်အချက်များကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပြစ်မှုမြောက်သည် ဖြစ်စေ၊မမြောက်သည်ဖြစ်စေ အကျူးလွန်ခံရသည့် အမျိုးသမီးများက မတရားမှုများနှင့်ပတ်သက်ပြီးရေငုံနှုတ်ပိတ်နေလေ့ရှိကြသည် (ဥပဒေ အကူအညီ ရယူခြင်းမရှိကြချေ)။ ယင်းအစား ဘုန်းတော်ကြီး၊ နတ်က တော် (ဗေဒင်ဆရာ) စသည့် ဘာသာရေးကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနှင့် ဆက်နွှယ် သည့်လူပုဂ္ဂိုလ်နှင့် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များထံ သွားရောက်၍ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာတရားမျှတမှု အကူအညီများ တောင်းခံလေ့ ရှိကြသည်။

နိဒါန်း

ဤစာတမ်းတွင် မွန်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်းဒေသအတွင်း တရားဥပဒေမျှတမှုများ လက်လှမ်းမီရရှိနိုင်မှုအခြေအနေကို ဂျန်ဒါအမြင်ဖြင့် လေ့လာထားခြင်းဖြစ်သည်။ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့ (EAO) တစ်ခုဖြစ်သည့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP) ကထိန်းချုပ်သည့် ကျေးလက်ဒေသအတွင်းရှိ ရွာတစ်ရွာနှင့် မြန်မာအစိုးရ၏ တရားဝင်အုပ်ချုပ်မှုဒေသအတွင်း ရှိသော်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီမှ သွယ်ဝိုက်လွှမ်းမိုးမှု တစ်စုံတစ်ရာရှိသည့် ရွာတစ်ရွာ(စုစုပေါင်း၂ရွာ) ရွာအမျိုးအစား၂ ခုလုံးကို လေ့လာထားပါသည်။ ကျေးရွာနှစ်ရွာလုံးတွင်လူအများစုမှာ မွန်လူမျိုး ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်များ ဖြစ်ကြသည်။ ဤစာတမ်းတွင် တရားဥပဒေမျှတမှုအပေါ် အမျိုးသမီးများ၏ အမြင်၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာအကူအညီများကို အမျိုးသမီးများ မည်သို့ ရယူပုံနှင့် မတရားမှုများကို ၎င်းတို့အနေဖြင့် မည်ကဲ့သို့ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းပုံတို့ကို အဓိကထား လေ့လာသုံးသပ်ပါသည်။ ယေဘုယျအားဖြင့် ဒေသခံပြည်သူများသည် မြန်မာအစိုးရဌာနဆိုင်ရာများထက် ဒေသအာဏာပိုင်များ၊ EAOများထံ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ အကူအညီတောင်းခံရန် ပိုမိုလိုလားတတ်ကြသော်လည်း အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် မကျေနပ်မှုများကို သက်ဆိုင်ရာ မိသားစုအတွင်းတွင် ထုတ်ဖော်ပြောဆိုရန်ကိုပင် မဝံ့မရဲဖြစ်နေကြသည်ဟု သုံးသပ်ရပါသည်။ (မတရားမှု) ကိစ္စတစ်ခုကို လူသိရှင်ကြား ထုတ်ဖော်ပြောဆိုခြင်းသည် အရှက်ရစေ၊ ဂုဏ်သိက္ခာကျဆင်းစေသည်ဟု အဓိပ္ပာယ်သက်ရောက်သည့် မွန်ဆိုရိုးစကားပုံတစ်ခု ရှိသည်။ "ဒီဂျကောက် ဂျကောက်ဟလိုက် ထပါ့ကော ညိတနောက်ဗေး" ဟူသည့် စကား

ပုံသည် အင်္ဂလိပ်စကားပုံ “လူထဲမှာ သင့်ရဲ့အဝတ်ညစ်ကို ထုတ်မလှန်းနဲ့” ဆိုသည့် အဓိပ္ပာယ်ဖြစ်သည်။ ယင်းစကားပုံသည် ကျား၊မနှစ်မျိုးစလုံးနှင့် ဆက်စပ်မှုရှိသော်လည်း အမျိုးသမီးများအပေါ်ပိုမိုကြီးမားသော ရိုက်ခတ်မှုရှိသည်။

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် ဆောင်ရွက်နေသူများအကြောင်း၊ တရားဥပဒေဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများပေးသည့်ဌာနများ အလုပ်လုပ်ပုံ စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်သည့် ဗဟုသုတအခြေခံ မရှိကြသည့်အတွက် မတရားမှုများကိုအမျိုးသမီးများက တိုင်ကြားသည့်ဖြစ်စဉ်မှာ ဖြစ်တောင့်ဖြစ်ခဲပင်ဖြစ်သည်။ အခြားသူများနှင့် အချင်းများမည်စိုးသဖြင့် တရားမျှတမှုအကြောင်း မေးခွန်းမေးမြန်းရန်ကိုပင် အမျိုးသမီးများမှာ ဝန်လေးတတ်ကြသည်။ မြန်မာ့တရားရေးစနစ်တွင် ညှိနှိုင်းပါဝင်ဆောင်ရွက်ဖူးသည့် အတွေ့အကြုံ အလျဉ်းမရှိပါက တရားဥပဒေအတိုင်း မျှမျှတတခံစားခွင့် ရရန်မဖြစ်နိုင်ဟူသည့် အမြင်ကလည်း ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ရှိနေသည်။ EAOများ၏ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးစနစ်များသည်လည်း ၎င်းတို့အတွက် ထိရောက်သင့်သလောက် မထိရောက်ဟု အမျိုးသမီးများက ယူဆကြသည်။ ယင်းစနစ်တွင် ၎င်းတို့အတွက် ပြောရေးဆိုခွင့် နည်းပါးသည်ဟု ခံစားကြသည်။ EAO တရားရုံးများသို့သွားရမည့် ခရီးအတွက်လည်း ၎င်းတို့မှာ စိုးရိမ်မှုများရှိသည်။ အထက်ပါအကြောင်းရင်းများကြောင့် အမျိုးသမီးအများစုသည် ၎င်းတို့ရင်ဆိုင်ရသည့် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် မတရားမှုများကို တိုင်ကြားခြင်း ပြုလေ့မရှိပေ။ ယင်းသည် ရပ်ရွာအဆင့်မှစ၍ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် ဆောင်ရွက်နေသူအများစုမှာ အမျိုးသားများ ဖြစ်

နေကြသည့်အချက်၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုနှင့် မုဒိမ်းမှုများကို ကျေးလက်နေပြည်သူများက ရာဇဝတ်မှုအဖြစ် ရှုမြင်ခြင်း မရှိကြသည့်အချက် တို့နှင့် ဆက်စပ်နေသည်။ ရှေးဘဝကုသိုလ်ကံနှင့်ပတ်သက်သည့် ဘာသာရေးနှင့် ဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ ယုံကြည်မှုများကလည်း အမျိုးသမီးများ တရားမျှတမှု ရှာဖွေခြင်းကို အဟန့်အတားပြုလျက်ရှိသည်။

ဤစာတမ်းသည် ၂၀၁၆ -၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း မွန်ကျေးရွာ ၂ ရွာအား အရည်အသွေးအခြေပြုသုတေသနနည်းလမ်း(qualitative research) အပေါ် အခြေခံထားပါသည်။<sup>8</sup> အရည်အသွေးအခြေပြုနည်းလမ်းကို အသုံးပြုပြီး အရည်အသွေးအခြေပြုအင်တာဗျူးအမေးအဖြေများ (qualitative interviews)၊ ဖြစ်ရပ်များကိုနောက်ကြောင်းခံလိုက်ခြင်း (case tracing) နှင့်အမှုတွင်ပါဝင်ပတ်သက်သူများအား စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်း(participant observation) နည်းနာများကို အခြေပြု၍ သုတေသနပြုလုပ်ခဲ့ပါသည်။ ပထမကျေးရွာမှာ မွန်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်းရေးမြို့နယ်အတွင်းရှိ မြန်မာအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ ကျေးရွာဖြစ်သော်လည်း ဒေသခံပြည်သူများက မွန်ပြည်သစ်ပါတီအား တရားစီရင်ရေးကိစ္စရပ်များအပါအဝင် အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်ကြသည်။ ဒုတိယကျေးရွာမှာ မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရ၏ ပထဝီဝင်သတ်မှတ်ချက်အရ ကရင်ပြည်နယ်အတွင်း တည်ရှိနေသော်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီထိန်း

---

8 EverJust သုတေသီများဖြစ်သော လုထာ၊ Annika Pohl Harrisson ၊ Helene Maria Kyed တို့နှင့်လည်းကောင်း၊ တစ်ဦးတည်းအနေဖြင့်လည်းကောင်း၊ ကွင်းဆင်းသုတေသနပြုလုပ်ခဲ့သည်။

ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိပြီး မွန်ပြည်နယ်၏ မြို့တော်ဖြစ်သည့်မော်လမြိုင်မြို့ အရှေ့တောင်ပိုင်း သုံးနာရီခန့်မောင်းရသော ခရီးအကွာအဝေးတွင် ရှိသည်။ အမျိုးသမီးများတရားမျှတမှုဆိုင်ရာလက်လှမ်းမီမှု အခြေအနေနှင့် ပတ်သက်ပြီး ဒေသနှစ်ခု၌တူညီသောအချက်များနှင့် မတူညီသောအချက်များကို နားလည်ရန် လေ့လာထားပါသည်။

ဤစာတမ်းကို (von Benda-Beckmann 1981)၏ သီအိုရီဖြစ်သည့် forum shopping နှင့် ဂျွန်ဒါရှူထောင့်ကို အဓိကထားပြီး ဗဟုမဏ္ဍိုင်တရားရေးစနစ် (legal pluralism) သီအိုရီကို အသုံးပြု၍ လေ့လာထားပါသည်။ ဗဟုမဏ္ဍိုင်တရားရေးစနစ် ဆိုသည်မှာ လူမှုနယ်ပယ်အတွင်း တရားရေးစနစ်နှစ်ခု (သို့မဟုတ်) နှစ်ခုထက်ပို၍ အပြိုင်တည်ရှိသော အခြေအနေမျိုးဟု (Pospisil 1971, Griffiths 1986, Moore 1986) ပညာရှင်များက အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။ legal centralism (တရားရေးမဏ္ဍိုင် ဗဟိုဦးစီးစနစ်) သည် နိုင်ငံအတွင်းရှိ နိုင်ငံတော်ဥပဒေက အခြားဥပဒေ၊ တရားစီရင်ရေးစနစ်ထက် ပို၍သာသည်ကို ယူဆထားသည့်စနစ်တစ်ခုဖြစ်ပြီး ဗဟုမဏ္ဍိုင်တရားရေးစနစ် (legal pluralism) နှင့် ဆန့်ကျင်နေသည် (Griffiths 1986: 3)။ Griffiths (1986) ပညာရှင်အဆိုအရ တရားရေးမဏ္ဍိုင်ဗဟိုဦးစီးစနစ်သည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ဖော်ဆောင်ရာ၌ အဟန့်အတားဖြစ်စေသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် လက်တွေ့တွင် အစိုးရပြဋ္ဌာန်းဥပဒေနှင့် တရားရုံးအပြင် တရားဝင်အသိအမှတ်ပြုခြင်းမရှိသေးသောဥပဒေနှင့် တရားဝင်မဟုတ်သော မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုလည်း ကျင့်သုံးနေကြသည်။ ဗဟုမဏ္ဍိုင်တရားရေးစနစ်သည်

လက်တွေ့ကျသော ဖြစ်ရပ်အယူအဆတစ်ခုဖြစ်ပြီး တရားရေးမဏ္ဍိုင် ဗဟိုဦးစီးစနစ်သည် လက်တွေ့မကျသော၊ မဖြစ်နိုင်သော၊ ယုတ္တိမရှိသော အတွေးအခေါ်တစ်ခုဖြစ်၍ အစိုးရအာဏာပိုင်ကို အထောက်အပံ့ပေးရန် သာဖြစ်သည်ဟု Griffiths (1989: 4) ပညာရှင်က ဆိုထားသည်။ ဤသို့အိုရီသည် မြန်မာပြည်အခြေအနေနှင့်လည်း သက်ဆိုင်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အစိုးရသည် legal centralism ကို လက်တွေ့ဖော်ဆောင်နေသော်လည်း တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရန်အတွက် အောင်မြင်မှုမရှိဘဲ အားနည်းချက်များ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အထူးသဖြင့် လူနည်းစုဖြစ်သည့် ကျေးလက်ဒေသနေတိုင်းရင်းသား အမျိုးသမီးများအတွက် အားနည်းလျက်ရှိသည်။ သုတေသနပြုချက်အရ မြန်မာအစိုးရသည် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းဖြစ်သည့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို တရားဝင် အသိအမှတ်မပြုသောကြောင့် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှု လက်အောက်ရှိ ဒေသခံ အမျိုးသမီးများသည် မိမိတို့၏အငြင်းပွားမှု၊ ပြဿနာများကို ကျေးရွာအဆင့်၌သာ ဖြေရှင်းကြသည်။ ဘာသာစကားအခက်အခဲရှိခြင်း၊ တရားရေးအရာရှိများကို ကြောက်ရွံ့ခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ရှုပ်ထွေးသောလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ၊ လာဘ်စားခြင်း၊ ဥပဒေရေးရာ အတွေ့အကြုံဗဟုသုတနည်းပါးခြင်းနှင့် အချိန်ကုန် လူပန်းဖြစ်ခြင်းစသော အခက်အခဲများကြောင့် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်(တရားရုံးများ) သို့ သွားလိုခြင်းမရှိကြပါ။ အဆိုပါအခက်အခဲများမှာ အမျိုးသားများရင်ဆိုင်ရသော်လည်း အမျိုးသမီးများအတွက် အဟန့်အတားပို၍ ဖြစ်စေသည်။ ထို့အပြင် အမျိုးသမီးများသည် အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရာတွင် တရားမျှတမှုကို ရိုးရာဓလေ့ထုံး

တမ်း၊ လူမှုရေးသတ်မှတ်ချက်နှင့် ဘာသာရေးယုံကြည်ချက်အပေါ်ရယူ ကြပြီး ကျေးရွာတာဝန်ရှိ ခေါင်းဆောင်များနှင့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရား စီရင်ရေးစနစ်တို့ကလည်း ဤသတ်မှတ်ချက်နှင့် ယုံကြည်မှုကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားကြသည်။ အမျိုးသမီးများသည် ဗုဒ္ဓဘာသာ အခြေခံသည့် ယုံကြည် ချက်ကို လက်ခံ ယုံကြည်သော ကြောင့် တတိယကြားခံအဖွဲ့အစည်း (တရားရုံး) များထံသို့ တိုင်ကြားမှု မရှိပါ။ ပြစ်မှုကျူးလွန်ခံရခြင်းနှင့် ပြဿ နာရင်ဆိုင်ရသော အမျိုးသမီးများသည် မိမိတို့၏ အတိတ်ဘဝ ဝဋ် ကြွေးပေးဆပ်ရန်အတွက်နှင့် ကံဆိုးခြင်းကြောင့်ဟု လက်ခံကြသည်။ အမျိုးသားတို့မှာမူမတူသောရှုထောင့်မှ သုံးသပ်ကြသည်။ အမျိုးသားများ သည် ပြစ်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ချက်ချသောအခါ ဘာသာရေးအမြင်ထက် ဥပဒေအတိုင်း ပြစ်ဒဏ်ကျခံစေလိုသော အမြင်ရှိသည်။ မုဒိမ်းမှုကဲ့သို့ ပြစ်မှုများ၌ ကျူးလွန်သူအား ပြစ်ဒဏ်ပေးစေသော်လည်း အမျိုးသမီးအ များစုမှာ အတိတ်ဝဋ်ကြွေးကြောင့်သာ ဖြစ်ရသည်ဟုခံယူပြီး အကယ်၍ ကျူးလွန်သူအပြစ်ပေးခံရပါက ကျူးလွန်ခံရသူအမျိုးသမီးမှာ ဝဋ်ကြွေး မကျေသည့်အပြင် ဝဋ်ကြွေးသံသရာ၌ ဆက်ပြီး ပေးဆပ်နေရမည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

ဤစာတမ်းပထမအပိုင်းအနေဖြင့် legal pluralism သီအိုရီကို ကျား၊ မ (ဂျွန်ဒါ) အမြင်ရှုထောင့်မှ ဆွေးနွေးသွားမည်ဖြစ်ပြီး၊ အငြင်းပွားမှုဖြေ ရှင်းရာတွင် ဂျွန်ဒါအခန်းကဏ္ဍသည် မည်သို့ ထည့်သွင်းစဉ်းစားပြီး တရား ဥပဒေစိုးမိုးရေးဖော်ဆောင်ရာတွင် မည်ကဲ့သို့ အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိစေ ကြောင်းကို ဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။ ဒုတိယပိုင်းတွင် မွန်ပြည်နယ်

တွင် ကွင်းဆင်းလေ့လာခဲ့သည့်ဒေသ၏ နောက်ခံသမိုင်းကြောင်းနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို သုတေသနတွေ့ရှိချက်ရှုထောင့်မှ ဆွေးနွေးတင်ပြ သွားမည်။ ထို့နောက် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုလက်အောက်ရှိဒေသနှင့် မွန်ပြည် သစ်ပါတီထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ဒေသ ၂ ခုကို နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ ထားသည်ကို တင်ပြမည်ဖြစ်သည်။ ဤဒေသ ၂ ခုလုံးတွင် legal pluralism ရှိနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ မြန်မာအစိုးရမှ အသိအမှတ်မပြု သောတရားစီရင်ရေးစနစ်များ ဖြစ်သော်လည်း ဒေသခံမွန်လူမျိုးများက အသိအမှတ်ပြု လက်ခံကျင့်သုံးသည်။ သို့သော် နှစ်သက်သည်ဖြစ်စေ၊ မနှစ်သက်သည်ဖြစ်စေ တရားဝင်မဟုတ်သော တရားစီရင်ရေးစနစ် (informal justice system) ကို မွန်ပြည်သစ်ပါတီထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ဒေသခံများနှင့် အမျိုးသမီးများက ပိုမိုလက်ခံကျင့်သုံးကြသည်။ အဘယ် ကြောင့်ဆိုသော် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် မြန်မာတရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ရွေးချယ်ရမည့် နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် မမြင်ကြခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။ အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်ဒေသခံအများစုသည် formal နှင့် informal တရားစီရင်ရေးစနစ် နှစ်ခုလုံးလက်ခံကျင့်သုံးနေကြသည်။ သို့သော် မွန် ပြည်သစ်ပါတီ (NMSP) တရားစီရင်ရေးစနစ်ကလည်း ရွေးချယ်မှုတစ်ရပ် အဖြစ်တည်ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ကျေးရွာများသည် ၎င်းပါတီ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို သဘောကျသည် ဖြစ်စေ၊ မကျသည်ဖြစ်စေ ပိုမိုကျင့်သုံးခြင်းမှာ အစိုးရ၏တရားဝင်စနစ်ကို ရွေးချယ်မှုတစ်ရပ်အဖြစ် မသတ်မှတ်သောကြောင့် ဖြစ်သည်။ တတိယ အပိုင်းမှာ တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် မည်ကဲ့သို့ ကျား၊မ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု

ရှိနေသည်ကို ထောက်ပြပြီး အမျိုးသမီးများ တရားမျှတမှုကို မည်သို့ ယုံကြည်လက်ခံ ကျင့်သုံးနေသည်ကိုလည်း သုတေသနတွေ့ရှိချက်အရ တင်ပြထားပါသည်။ Formal နှင့် informal justice system ကိုလက်တွေ့တွင် မည်သို့အသုံးပြုသည်ကို ပိုမိုနားလည်ရန် အမှုကိစ္စ ၂ ခုကို လေ့လာ တင်ပြထားပါသည်။ ထို့အပြင် ဒေသခံတို့သည် အမှုတစ်ခုတည်းအတွက် တရားဥပဒေစနစ်နှစ်မျိုးထက်ရှိနေသော ဒေသအတွင်း မိမိတို့လိုချင်သော တရားမျှတမှုအတွက် မည်သည့် လမ်းကြောင်းကို သွားမည်ဆိုသည်နှင့် လမ်းကြောင်းများကို တစ်ပြိုင်နက်ရှာဖွေအသုံးပြုပုံကိုလည်းတွေ့ရသည်။ ထို့နောက် အမျိုးသမီးများသည် တရားမျှတမှု ရရှိရန် မည်သည့်အပေါ်တွင် အခြေခံထားပြီး လက်ခံယုံကြည်ထားသည်ကို ဆွေးနွေးထားသည်။ သို့ရာတွင် လက်တွေ့တွင်မူ အမှုအခင်းရင်ဆိုင်ရသူအမျိုးသမီးများသည် သက်ဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးသို့သွားသည်ထက် (ဗေဒင်ဆရာ၊ အကြားအမြင်ဆရာ) များထံသို့ ပို၍သွားလေ့ရှိသည်။ နိဂုံးချုပ်အနေဖြင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး ဖော်ဆောင်ရာတွင် ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးစနစ်သို့ ဦးတည်ရာ၌ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ မည်ကဲ့သို့ ပြုပြင်ပြောင်းလဲ သင့်သည်ဆိုသည့် အကြံပြုချက်များကို တင်ပြထားပါသည်။

ဂျွန်ဒါနှင့် ဗဟုမဏ္ဍိုင်တရားရေးစနစ် (legal pluralism)

Legal pluralism နှင့် forum shopping အယူအဆကိုအသုံးပြု၍ မွန်ပြည်နယ်တွင် အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းပုံနှင့် အမျိုးသမီးများ အငြင်းပွားမှု (အမှု

ကိစ္စ) ဖြေရှင်းရာတွင် တွေ့ကြုံရသော အဟန့်အတားများကို နားလည်ရန် အထောက်အကူဖြစ်သည်။ Brian Tamanaha (၂၀၁၈ စာ ၃၇၅) ရှင်းပြချက်အရ legal pluralism သည် နေရာတိုင်းတွင်တွေ့နိုင်ပြီး အမျိုးပေါင်းများစွာရှိ၍ တစ်နေရာတည်း တစ်ချိန်တည်းတွင် အသုံးပြုကြသည်။ စနစ် ၂ မျိုး ကျင့်သုံးသောဒေသများတွင် စနစ် ၂ မျိုး ကျင့်သုံးခြင်း၌ ဝိဝါဒကွဲပြားမှုရှိနေကြသည်။ ဒေသတွင်းဥပဒေနှင့် အာဏာပိုင်တို့၏ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကွဲပြားနေမှု၊ လူမှုရေး သတ်မှတ်ချက်နှင့် ဘာသာရေးကို အခြေခံပြီး လက်ခံယုံကြည်မှု မတူညီခြင်းကြောင့် လူပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးချင်းဖြစ်စေ၊ အုပ်စုလိုက်ဖြစ်စေ မည်သည့်ဥပဒေနှင့် တရားရေးအရာရှိက မိမိတို့အတွက် ကိုက်ညီမှုရှိပြီး လိုချင်သောအဖြေကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်မည့်စနစ်ကို ရွေးချယ်ရန် မသေချာမှုနှင့် စိန်ခေါ်မှုရှိသည်။ ဥပဒေအရ မည်သည့်အမှုကိစ္စမဆို ဖြေရှင်းနိုင်သည့်သဘောရှိသော်ငြားလည်း ဒေသတွင်း၌ legal pluralism ရှိနေခြင်းသည် ယင်းပြဋ္ဌာန်းဥပဒေ၏သဘောကို စိန်ခေါ်လျက်ရှိသည်။ ထိုနည်းရင်းပင် မွန်ပြည်နယ်၌ နိစ္စဓူဝတွင် မိမိတို့အမှုကိစ္စကိုဖြေရှင်းရာတွင် (မည်သည့်တရားရေးအရာရှိထံမဆို) တရားရေးစနစ် တစ်ခုထက်မက ကျင့်သုံးနေကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ Tamanaha (၂၀၁၈)ကလည်း ဒေသခံများသည် မိမိတို့အကျိုးရှိရေးကို သေချာစေရန် မတူညီသောအဖွဲ့အစည်းများကို အမှုကိစ္စများ ဖြေရှင်းရန်အတွက် ရှာဖွေနိုင်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့ပြင် မည်သည့်အဖွဲ့အစည်း(စနစ်)က မိမိတို့ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းရာ၌ ပို၍ ထိရောက်ကြောင်း၊ အကျိုးရှိစေကြောင်း၊ ရှာဖွေနိုင်ကြောင်းလည်း မီးမောင်းထိုးတင်ပြထားပါသည်။ ပြဋ္ဌာန်းဥပဒေနှင့်အညီ

တရားဝင်ကျင့်သုံးသောစနစ်၌ အားနည်းချက်များရှိလာခြင်း၊ သွားရေး လာရေးအတွက်အလှမ်းဝေးခြင်း၊ အချိန်ကုန်လွန်းခြင်း၊ မယုံကြည်ထိုက် ဟု ယူဆလာသောအခါ တရားဝင်ပြဋ္ဌာန်းခြင်းမရှိသော စနစ်ကိုအစားထိုး ကျင့်သုံးလာကြသည်။ (Von Benda-Beckmann (၁၉၈၁)) သီအိုရီသည် ဤဒေသ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ရယူပုံကို ဖော်ပြနိုင်သည်။ သီအိုရီယူဆ ချက်အရ တရားစွဲဆိုသူတို့ကလည်း ၎င်းတို့ကျေနပ်လောက်သောရလဒ်ရ ရှိသည်အထိ ကွဲပြားခြားနားသော အဖွဲ့အစည်းများထံသို့ သွားရောက်၍ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းလေ့ရှိကြသည်။ တချို့သော ရှိပြီးသားအဖွဲ့အ စည်းများသည် တရားဝင်သတ်မှတ်ထားသော တရားစီရင်ရေးစနစ် မရှိသော်လည်း အစိုးရတရားရုံးများထက် ပိုမိုကျေနပ်ဖွယ်ကောင်းသော ရလဒ်များ ရရှိနိုင်မည်လားဟူ၍ လူများကသွားရောက်ကြခြင်း ဖြစ်သည်။ အစိုးရတရားရုံးများသည် မိမိတို့ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးမည်ဟု နား လည်ထားသော်လည်း အမှန်တွင်မူ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားဝင်မဟုတ် သော တရားစီရင်ရေးစနစ်သို့သာ သွားလေ့ရှိသည်။ အစိုးရနှင့်မွန်ပြည်သစ် ပါတီ (၂) ရပ်လုံး၏ ထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ဒေသခံပြည်သူတို့သည် မွန်ပြည် သစ်ပါတီသည် မွန်လူမျိုးတို့ကို ကိုယ်စားပြုပြီး ၎င်းတို့၏ ပြဿနာများကို ဖြေရှင်းပေးနိုင်မည်ဟု ယုံကြည်ကာ ယင်းကို ရွေးချယ်ရန် ပိုမိုနှစ်သက်ကြ သည်။

အမှန်အားဖြင့်ဆိုရသော် အာရှနှင့် အာဖရိက၌ နေထိုင်သူအများစုမှာ အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်မှ၏ ရှုပ်ထွေးမှုရှိခြင်း၊ ဥပဒေလုပ်ထုံးလုပ်နည်း ဆိုင်ရာ အသိပညာမဟုတ်သောအားနည်းခြင်း၊ အာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်း

တို့အား ကြောက်ရွံ့ခြင်းတို့ကြောင့် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်ကို အားကိုးခြင်းထက် မိမိတို့ဒေသဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုသာ ရွေးချယ်ကျင့်သုံးကြသည်။ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများအတွက် ပို၍ သက်ရောက်စေသည်။ ဤအကြောင်းများကြောင့် Chopra and Isser (၂၀၁၂၊ ၈-၃၄၄) သည် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ကျင့်သုံးဆောင်ရွက်ရာတွင် လူမှုရေးဆိုင်ရာ ဖိအားပေးမှုများကြောင့် ထိုစနစ်ကိုလက်ခံဖို့ရန် အဟန့်အတား ဖြစ်နေသော အမျိုးသမီးများအတွက် အကျိုးသက်ရောက်မှုအနည်းငယ်သာ ရှိခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများရင်ဆိုင်ရသော အမှုအခင်းများကို တရားရုံးသို့ ဖြေရှင်းရန်တိုင်ကြားသောအခါ အာဏာရှိသူများသည် အမျိုးသမီးများအပေါ် တရားမျှတစွာ စီရင်မှုကို အဟန့်အတားဖြစ်အောင် လုပ်နိုင်သည်။ ဒေသခံလူအဖွဲ့အစည်းက လက်ခံကျင့်သုံးခဲ့သည်များကိုသာ ပြန်လည်ရည်ညွှန်း၍ ကျင့်သုံးခဲ့ကြသည် (Chopra and Isser 2012: 342)။ အမျိုးသားများက ရပ်ကျေးအဆင့်မှစ၍ အခြားသော အခန်းကဏ္ဍများ၌ လွှမ်းမိုးလျက်ရှိသောကြောင့် အမျိုးသမီးများအနေဖြင့် အမျိုးသားရပ်ကျေးအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၏ အဆုံးအဖြတ်ကိုသာ ရရှိကြသည်။ အမျိုးသမီးများကလည်း မိမိတို့ အငြင်းပွားသည့် အမှုကိစ္စများကို မိမိတို့ကျေးရွာအဆင့်၌သာ ဖြေရှင်းလိုကြသည်။ သည့်အပြင် ရပ်ကျေးအုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို တရားစီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့် (အာဏာ) မရှိသော ပြစ်မှုဆိုင်ရာ (လင်မယား ကွာရှင်းမှု၊ မိမိကိုယ်ကို သတ်သေမှု) အစရှိသည့် အမှုအခင်းများကိုလည်း ရပ်ကျေးအဆင့်၌သာ ဆုံးဖြတ်ဖြေရှင်းပေးရန် အမျိုးသမီးများက တောင်းဆိုကြ

သည်။ ကျေးရွာခေါင်းဆောင်ပိုင်းတွင် အမျိုးသားလွှမ်းမိုးမှုရှိနေဆဲမှာ အမျိုးသမီးများအတွက် မိမိတို့ရင်ဆိုင်ရသော အငြင်းပွားမှု၊ ပြဿနာများကို တိုင်ကြားပြီး ဖြေရှင်းရန် အဟန့်အတားတစ်ခု ဖြစ်သည်။

ကျား၊မ (ဂျွန်ဒါ) ရှုထောင့်အားဖြင့် Legal pluralism အပေါ်သက်ရောက်မှုရှိသည်။ ကျား၊မဆိုင်ရာ (ဂျွန်ဒါ)သည် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းမှ သတ်မှတ်လိုက်သော ဖိုဝါဒနှင့် မဝါဒအရ Elizabeth (၁၉၉၇ စာ ၉)က လူမှုသတ်မှတ်ချက်အရ လိင်ကွဲပြားမှုဟု အဓိပ္ပာယ်ရပါသည်။ အမျိုးသမီးတို့၏ တရားစီရင်ခြင်းဆိုင်ရာအခွင့်အရေးနည်းပါးခြင်းမှာ အမျိုးသားတို့ဩဇာလွှမ်းမိုးခြင်း အခြားသော အဟန့်အတားများဖြစ်သည့် ဘာသာစကားအခက်အခဲ၊ ဥပဒေရေးရာအသိပညာနည်းပါးခြင်းနှင့် သက်ဆိုင်ရာအာဏာပိုင်တို့၏ အခန်းကဏ္ဍများကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ မုဒိမ်းမှု၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု စသည့်ပြစ်မှုများကို ကိုယ်ရေးကိုယ်တာကိစ္စအဖြစ်မြင်၍ အမျိုးသားခေါင်းဆောင်များထံ တိုင်ကြားမှုမရှိပါ။ ဗေဒင်ဆရာ၊ အကြားအမြင်နှင့် နတ်ကတော် လုပ်ငန်းတွင်သာ အမျိုးသမီးများကြီးစိုးသည်။ အမျိုးသမီးများသည် ထိုကဲ့သို့သော အမျိုးသမီးများထံတွင်သာ ပြဿနာဖြေရှင်းရန် အကူအညီတောင်းကြသည်။ ထို့ကြောင့် ဥပဒေဓလေ့ထုံးတမ်းအမြောက်အများရှိသော်လည်း အမျိုးသမီးများသည် တူညီသည့် အခွင့်အရေးရရန် နည်းပါးသည်။ ထိုဒေသများရှိ ဘာသာရေးအခန်းကဏ္ဍကိုထည့်သွင်းစဉ်းစားရန်လည်း အရေးကြီးသည်။ Moore (၁၉၉၃) သည် Legal pluralismတွင် ဘာသာရေးလူကြီးများကို ထည့်သွင်းရမည်ဟု ဆိုသည်။ တရားစီရင်ခြင်း၊ ဥပဒေအကျိုးဖော်ဆောင်

ခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်မှုမရှိသော ဘာသာရေးအကြီးအကဲများကို အမျိုးသမီးများက ပို၍အားထားဟန်ရှိသည်။ အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းသည့်အခါ မွန်ကျေးရွာများတွင် ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်အပေါ် အမျိုးသမီးများက အမျိုးသားများထက် ပိုမိုယုံကြည်ကြသည်။<sup>၅</sup> ဥပမာ-ရွှေပျောက်သွားသောအမှု (ရွှေခိုးမှု)၌ အမျိုးသမီးသည် ရဲစခန်းသို့ သွားရောက်တိုင်ကြားခြင်းမရှိပါ။ ဘုန်းတော်ကြီးကလည်း ရဲစခန်းသို့မတိုင်ကြားသေးဘဲ ရက်အနည်းငယ်စောင့်ကြည့်ရန်၊ သူ့ခိုးက ခိုးထားသောရွှေကို နေရာ၌ ပြန်လာထားနိုင်သည်ဟု မိန့်သည်။ ထို့နောက် ဘုန်းတော်ကြီးမိန့်ကြားသည့်အတိုင်း မိန့်ကြားသောနေ့ရက်မှာပင် ပျောက်ဆုံးသွားသောရွှေကို နေရာ၌ပင်ပြန်တွေ့ရာ ထိုအမှုသည် တိုင်ကြားစရာမလိုဘဲ ဖြေရှင်းပြီးခဲ့သည်။ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုသည် legal pluralism အပေါ်လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ အမျိုးသမီးတို့သည် ပြဿနာ၏သားကောင်အဖြစ် ရင်ဆိုင်ရသော်လည်း ဘာသာရေးနှင့် အကြားအမြင်၊ ဗေဒင်ဆရာများကိုသာ ဦးတည်၍ ပြဿနာကို ဖြေရှင်းပြီး စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာတရားမျှတမှုအတွက် လုပ်ရိုးလုပ်စဉ် တစ်ခုသကဲ့သို့ဖြစ်နေသည်။ ဤကဲ့သို့ ဖြစ်ရခြင်းမှာအာဏာပိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၌ ပါဝင်သူအများစုမှာ အမျိုးသားများသာဖြစ်ပြီး မည်သည့်ကိစ္စ၌မဆို အမျိုးသားများသာ အရေးပေးခံရလေ့ရှိသည်။ ဘုန်းတော်ကြီးသည် အမျိုးသားဖြစ်သော်ငြားလည်း ၎င်းတို့သည် လောကီရေးရာများ၌ ပါဝင်ပတ်သက်သူများမဟုတ်ဘဲ ဘာ

---

၅ ဤစာတမ်းတွင်ပါဝင်သော နေရာဒေသများနှင့် ဖြေဆိုသူများကို လျှို့ဝှက်ထိန်းသိမ်းရန် အမည်ပြောင်းလဲထားသည်။

သာရေးနှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှု၊ တရားမျှတမှုများကိုသာ ဆောင်ရွက် သူများဖြစ်ကြသည်။ Moore (၁၉၉၃)က အိန္ဒိယနိုင်ငံရှိ အမျိုးသမီး (အမျိုးသားများပါဝင်) များသည် ဘာသာရေးဆိုင်ရာအကြီးအကဲများထံ ချဉ်းကပ်လေ့ရှိကြခြင်းမှာ တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သည် အမျိုးသမီးကဏ္ဍ ကို လျော့တွက်သည့် သဘော ရှိသောကြောင့် ဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် ပညာ ရှင် Moore က ကျား၊မ အာဏာအားပြိုင်မှုသည် ကျေးရွာအဆင့်မှ အထက်အဆင့်ဆင့်အထိ ကွာဟမှု၊ လိုအပ်မှုရှိသည်ကို ဆွေးနွေး ထားသည်။

မွန်ပြည်နယ် နောက်ခံသမိုင်းအကြောင်းနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တိုင်းရင်းသား (၁၃၅) မျိုးရှိသည့်အနက် မွန်လူမျိုးစုသည် အဓိကတိုင်းရင်းသား ၈ မျိုးတွင်ပါဝင်ပြီးအများစုမှာမွန်ပြည်နယ်နှင့်ကရင် ပြည်နယ်တို့တွင်နေထိုင်ကြသည်။ ပဲခူးတိုင်း၊ တနင်္သာရီတိုင်းနှင့် မုတ္တမ ပင် လယ်ကွေ့ဒေသများ၌ နေထိုင်ပြီး ဗမာ၊ ကရင်၊ ပအိုဝ်း၊ ထားဝယ်နှင့် ရှမ်း စသော လူမျိုးများ အတူတကွနေထိုင်ကြသည်။ မော်လမြိုင်မြို့သည် မွန်ပြည်နယ်၏ မြို့တော်ဖြစ်ပြီး ခရိုင် ၂ ခု၊ မြို့နယ် ၁၀ မြို့နယ်၊ ရပ်ကွက် နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုပေါင်း ၄၆၃ ရှိသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် UNHCR စစ်တမ်းအရ လူဦးရေ ၃၁၆၂၇၅ ဦးရှိသည်။ အခြေခံမြန်မာစာပေအရေးအသား(ပါဠိ)နှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာတွင် မွန်လူမျိုးများသည် ယဉ်ကျေးမှုဆိုင်ရာ လွှမ်းမိုးမှု၌ အဓိကကျသူများ ဖြစ်သည် (ဒေါ်လွင်လွင်မွန် စာတမ်းတွင်ဖတ်ရှု

နိုင်သည်)၊ မွန်လူမျိုးများသည် ကရင်လူမျိုး၊ ချင်းလူမျိုးနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားလူမျိုးများကဲ့သို့ ဘာသာစကားကွဲများ မရှိပေ။ မြန်မာနှင့် မွန်ဘာသာစကား ၂ မျိုးပြောဆိုကြသည်။ ကရင်လူမျိုးတို့ကဲ့သို့ ဘာသာစကားကွဲများ ထပ်မံကွဲပြားခြင်း မရှိပေ။ မွန်လူမျိုးအများစုသည် ဗုဒ္ဓဘာသာကို ကိုးကွယ်ယုံကြည်သူများဖြစ်သည်။ သည့်အပြင် ရိုးရာယဉ်ကျေးမှုနှင့် မိရိုးဖလာဓလေ့ထုံးတမ်းအစဉ်အလာလည်း ကျင့်သုံးသည်။

အထက်ဖော်ပြသည့်အတိုင်း ဤစာတမ်းသည် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုလက်အောက်ရှိ မွန်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်း ရေးမြို့နယ်တွင်တည်ရှိသော ကျေးရွာလူကြီးများ၏ ပြောပြချက်အရ စာယာကျေးရွာသည် အနှစ်တစ်ရာရှိသည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ထိန်းချုပ်မှုအောက်ရှိ ဂျရားချမ်းကျေးရွာ ရွာ ၂ ရွာမှ သုတသနတွေ့ရှိချက်များကို လေ့လာတင်ပြခြင်း ဖြစ်သည်။

လွတ်လပ်ရေးရပြီးနောက် အဓိက ကရင်တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုဖြစ်သည့် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး(KNU) သည် အစိုးရကို ဆန့်ကျင်တိုက်ခိုက်သည့်အချိန်တွင် စာယာကျေးရွာသည် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိသော်ငြားလည်း KNU လက်အောက်တွင် တစ်စိတ်တစ်ပိုင်းတည်ရှိခဲ့သည်။ ထို့နောက် ၁၉၇၀ ခုနှစ်မှစ၍ KNU နှင့် NMSP တို့၏ ပူးတွဲထိန်းချုပ်မှုအောက်၌ ရှိလာသည်။ ကျေးရွာအတွင်း တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားခြင်းမရှိသော်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီနှင့် အစိုးရ၏အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး သဘောတူညီချက်ရယူခဲ့သော ၁၉၉၅ ခုနှစ်အထိ ကျေးရွာအနီးတဝိုက်၌ တိုက်ပွဲဖြစ်ပွားခဲ့သည်။ အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေးသဘောတူညီပြီး စာယာရွာသည် အပြည့်အဝအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်

တည်ရှိလာသော်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီအုပ်ချုပ်သော မြို့နယ်အဆင့် တရားရုံးနှင့် ၄၅ မိနစ်သာ မောင်းရသော အကွာအဝေးတွင်ဆက်လက်အုပ်ချုပ်နေပြီး မွန်ပြည်သစ်ပါတီကို ဒေသခံများက ၎င်းတို့အာဏာပိုင်အနေဖြင့် ခံယူထားသည်။ ၎င်းတရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုလည်း ကျင့်သုံးလျက်ရှိသည်။ လူငယ်များသည်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တပ်ရင်းတွင် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ပေးသလို အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ အခြားဌာနများတွင်လည်း အလုပ်လုပ်ကြသည်။ ရွာတွင်အစိုးရစာသင်ကျောင်းနှင့် မွန်အမျိုးသားကျောင်းလည်း တွေ့ရသည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီမှ မြင်သာသောနေရာများတွင် မူးယစ်ဆေးဝါးအန္တရာယ် အသိပညာပေး ဆိုင်းဘုတ်တင်ထားသည်။ ထို့ကြောင့် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသော်လည်း မွန်ဒေသခံ အများစုသည် NMSPကို ထောက်ပံ့ပေးသည်ကို ဖော်ပြနေခြင်းဖြစ်သည်။ ဤကျေးရွာကို ရွေးချယ်ပြီး သုတေသနပြုလုပ်ခြင်းမှာ စာတမ်းရေးသူ၏ မွေးရပ်မြေဖြစ်ခြင်းကြောင့် သတင်းအချက်အလက်များကို ချိတ်ဆက်ပြီး ရယူစုဆောင်းရန်လွယ်ကူသည်။ ထို့အပြင် အစိုးရအုပ်ချုပ်မှု အောက်တွင်ရှိသော်လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးလျက်ရှိပြီး စာရေးသူပြုလုပ်လိုသော သုတေသနပြုချက်များနှင့် အလွန်ပင်ကိုက်ညီမှုရှိသောကြောင့် ရွေးချယ်ပြုလုပ်ခြင်းဖြစ်ပါသည်။

ဒုတိယတင်ပြလိုသောကျေးရွာမှာ ဂျာရာချမ်းကျေးရွာဖြစ်ပြီး အပစ်အခတ်ရပ်စဲခဲ့သည့် ၁၉၉၅ ခုနှစ်မှစ၍ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ထိန်းချုပ်မှုအောက်၌ ရှိခဲ့သည်။ ဤကျေးရွာသည် မွန်ပြည်သစ်ပါတီနယ်မြေ

သတ်မှတ်ချက်အရ မော်လမြိုင်ခရိုင်ဖြစ်ပြီး KNU အုပ်ချုပ်မှု၏ နယ်နိမိတ်တွင် ရှိသည်။ သို့သော် အစိုးရသည် ပထဝီအနေအထားအရ ကရင်ပြည်နယ်ဟု သတ်မှတ်ထားသည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီနှင့် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံး ပူးတွဲထိန်းချုပ်နယ်မြေအဖြစ် ရှိနေသည်။ KNU အုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိ ကရင်ရွာအချို့ရှိသော်လည်း အများစုမှာ မွန်လူမျိုးအများစုဖြစ်ကြပြီး NMSP အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင်ရှိသည်။ နယ်မြေဒေသကာကွယ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးကိစ္စရပ်များကို အဖွဲ့ ဖွဲ့ဖြစ်သည့် KNU နှင့် NMS တို့ပူးပေါင်းကာ ညှိနှိုင်း၍ စီမံခန့်ခွဲအုပ်ချုပ်ကြသည်။ သို့သော်လည်း လက်တွေ့တွင် ပူးပေါင်းအုပ်ချုပ်ခြင်းသည် လွန်စွာရှုပ်ထွေးသည်။ တစ်ဖက်တွင်လည်း ဒေသခံများသည် နယ်မြေထိန်းချုပ်ရေးနှင့် ပတ်သက်၍ မွန်ပြည်သစ်ပါတီနှင့် ကရင်အမျိုးသားအစည်းအရုံးတို့ကြား မြန်မာတပ်မတော်မှ ပဋိပက္ခဖန်တီးမည်ကို လွန်စွာစိုးရိမ်ကြသည်။ စနစ်နှစ်ခုပြိုင်တူအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်သည် ရှင်းလင်းမှု မရှိသည့်အပြင် လွန်စွာရှုပ်ထွေးနေသည်။ တစ်ချိန်တည်းမှာပင် မြန်မာအစိုးရ၏ နယ်မြေချဲ့ထွင်ခြင်းသည်လည်း တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင် အချင်းချင်းကြားတွင် စိုးရိမ်စရာအကြောင်းအရာများဖန်တီးပေးသကဲ့သို့ဖြစ်သည် (Harrisson and Kyed 2017)။ စာရေးသူသည် ဤကျေးရွာ၌ ၄ ကြိမ်တိုင် သွားရောက်လေ့လာပြီး မွန်ပြည်သစ်ပါတီ မြို့နယ်အဆင့်တာဝန်ရှိသူများနှင့် ခရိုင်အဆင့်တာဝန်ရှိသူများထံ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခြင်းနှင့် ဒေသခံများနှင့်အတူနေထိုင်ကာ စောင့်ကြည့်လေ့လာခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ Everjust သုတေသနစီမံကိန်းအတွက် မော်လမြိုင်မြို့အခြေစိုက် မွန်ပြည်သစ်ပါတီဆက်ဆံရေး

ရုံး၌ အရာရှိများနှင့်ဆွေးနွေးပြီး သုတေသန ပြုလုပ်မည့်နေရာကို ရွေးချယ်မှု ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ၁၉၉၅ ခုနှစ် အပစ်အခတ်ရပ်စဲရေး ကာလအပြီးတွင် မွန်တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်း၏ အုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ကာလကြာရှည်တည်ရှိလာပြီး အခြားကျေးရွာများနှင့် နှိုင်းယှဉ်ပါက သိသာ ထင်ရှားမှု ရှိသည့် ထိုကျေးရွာကို သုတေသနပြုရန် ရွေးချယ်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည် ။<sup>10</sup>

မြန်မာအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိဒေသ၏တရားစီရင်ရေးစနစ် (စာယာကျေးရွာ)

ဤကျေးရွာသည် တရားဝင်အားဖြင့် မြန်မာအစိုးရ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုကျင့်သုံးရမည်။ ၁၉၆၂ မှ ၂၀၁၁ ခုနှစ်အထိ စစ်အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် တရားဝင်အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်အပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိခဲ့သည်။ ဆယ်စုနှစ် ၅ ခုအတောအတွင်း စစ်အစိုးရ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို အစိုးရသည် ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာအဆင့်အထိ အထက်မှအောက် စီမံအုပ်ချုပ်ရန် ပြဋ္ဌာန်းခဲ့ပြီး ထိုစနစ်ထဲတွင် တာဝန်ယူအလုပ်လုပ်နေသော သာမန်အရပ်သားများသည်လည်း တရားသူကြီးအသွင်ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ ဤစနစ်သည် နိုင်ငံရေးသဘော သက်ဝင်လျက်ရှိပြီး တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို လွတ်လပ်စွာ ဆောင်ရွက်ပိုင်ခွင့်မရှိဘဲ ဗဟို

---

10 ကွင်းဆင်းသုတေသနကို တခြားစီမံကိန်း သုတေသီ Annika Pohl Harrisson၊ Helene Maria Kyed တို့နှင့်ပူးပေါင်းပြုလုပ်ခဲ့သည်။

အစိုးရကသာ ချုပ်ကိုင်လျက်ရှိသော ဗဟိုချုပ်ကိုင်မှုစနစ် ဖြစ်သည် (Myint Zan 2000)။ တရားစီရင်ရေးအဖွဲ့မှာလည်း ဥပဒေကိုအသုံးပြု၍ တရားမျှတမှုကို ဖော်ဆောင်ခြင်းထက် တရားရုံးများသည် အထက်အမိန့်ကို မဖြစ်မနေလိုက်နာဆောင်ရွက်ရသော အထက်အဖွဲ့အစည်း၏ လက်အောက်ခံမျှသာ ဖြစ်သည် (Cheesman 2015)။ တရားစီရင်ရေးစနစ်သည် ဥပဒေအခန်းကဏ္ဍ၏ အရေးပါမှုထက် နိုင်ငံရေးအသွင်ကို ဆောင်လျက်ရှိသည်။ တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍ၌ ပါဝင်သူတို့မှာလည်း တရားစီရင်ရေး၌ လည်းကောင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရာ၌လည်းကောင်း မျှတစွာဆောင်ရွက်ခွင့် မရှိဘဲ ငွေနှင့်ပစ္စည်းဥစ္စာပေးနိုင်မှုကို အခြေခံသော လာဘ်ပေးလာဘ်ယူ၊ ဘက်လိုက်မှုများ ရှိသည်။ ဤအကြောင်းအရာများသည် လာဘ်ပေးလာဘ်ယူကိစ္စများ ဖြစ်စေခဲ့ပြီး ယနေ့တိုင် ရှိနေဆဲဖြစ်သည် (Prasse-Freeman 2015:92)။

၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရ တရားစီရင်ရေးစနစ်သည် အနည်းငယ်လွတ်လပ်သော သဘောဆောင်လာသော်ငြားလည်း ကျေးရွာအဆင့်တွင် ရှိရင်းစွဲအတိုင်းပင်ဖြစ်သည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေနှင့် ၂၀၁၀ ပြည်ထောင်စုတရားစီရင်ရေးဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်အရ ဗဟိုတရားရုံး၊ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး တရားရုံး ၁၄ ခု၊ ခရိုင်နှင့် ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်ခွင့်ရဒေသ တရားရုံး ၆၇ ခုနှင့် မြို့နယ်တရားရုံး ၃၄၂ ခု စသည်ဖြင့် အဆင့် ၄ ဆင့်ဖြင့် ဖွဲ့စည်းထားသည့်အပြင် ဥပဒေပါပြဋ္ဌာန်းချက်အရအထူးတရားရုံး၊ သက်ငယ်တရားရုံးနှင့် ယာဉ်စည်းကမ်းထိန်းသိမ်းရေးတရားရုံးများကိုလည်း ဖွဲ့စည်းလာသည်။ သိသာထင်ရှားသော ပြောင်းလဲမှုတစ်ခုမှာ

တရားရုံးဖွဲ့စည်းပုံများလည်း ပြောင်းလဲလာကာ မြို့နယ်တရားရုံးသည် အနိမ့်ဆုံးတရားရုံးဖြစ်သော်လည်း ဆိုရှယ်လစ်ခေတ် (၁၉၇၃-၂၀၀၈) အတောအတွင်း ၁၉၇၃ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေအရ ပြည်သူ့တရားရုံး အဆင့်မှရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စု အဆင့်အထိ ဖွဲ့စည်းထားသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် ဖော်ပြပါ ၁၉၇၃ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေသည် ယခုအခါတွင် ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာအုပ်စုအဆင့်အထိ တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် ထည့်သွင်းခြင်း မရှိတော့ဘဲ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာနအောက်ရှိ အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဌာနအောက်သို့ ရောက်ရှိသွားပြီး ၂၀၁၂ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးဥပဒေအရ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စုကို အုပ်ချုပ်သည်။ ဤဥပဒေသည် ပြည်သူမှ ရွေးကောက်တင်မြှောက်ထားသည့် ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအတွက် မိမိတို့ကျေးရွာနှင့် ရပ်ကွက် လုံခြုံရေး၊ ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ထိန်းသိမ်းဆောင်ရွက်ရာတွင် အထောက်အကူဖြစ်သည်။ သို့သော်လည်း ဤဥပဒေသည် ထိုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအတွက် တရားမမှုနှင့် ရာဇဝတ်မှုဆိုင်ရာအမှုကိစ္စ စီရင်ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရရန် တိကျစွာ ဖော်ပြထားသောစနစ်နှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများ ပြဋ္ဌာန်းထားခြင်း မရှိပေ (Kempel and Aung Tun 2016: 9, Kyed 2017: 22)။ လက်တွေ့တွင်မူ ၎င်းတို့သည် ရပ်ကွက်၊ ကျေးရွာအတွင်း ဖြစ်ပွားသောအငြင်းပွားမှုများကို အဓိကတာဝန်ယူဖြေရှင်းသူများ ဖြစ်သည်။

အထက်ပါသုတေသနတွေ့ရှိချက်များကို စာယာကျေးရွာတွင်လည်း တွေ့ရသည်။ ထိုကျေးရွာသည် မြန်မာအစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်တွင် ရှိ

သောကြောင့် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးသင့်သည်။ သို့သော် လည်း မွန်ပြည်သစ်ပါတီထိန်းချုပ်ဒေသအနီးတွင် တည်ရှိပြီး အနီးဆုံးမြို့နယ်တရားရုံးသည် ဆိုင်ကယ်ဖြင့် ၄၅ မိနစ်ခရီးသာ သွားရသည်။ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူး အနေဖြင့် ဖြေရှင်း၍မရသော အမှုကိစ္စများတွင် အစိုးရ (သို့မဟုတ်) မွန်ပြည်သစ်ပါတီတို့၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို လွတ်လပ်စွာ ရွေးချယ်ခွင့်ပေးထားသော်လည်း မည်သည့်တရားရုံးသွားရမည်ကို တရားဝင်လမ်းညွှန်မှုပြုလုပ်လေ့ မရှိပေ။ ထို့ပြင် ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၊ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များနှင့် ဗေဒင်ဆရာများသည် နေ့စဉ်အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းရာတွင် အဓိကကူညီဆောင်ရွက်ပေးကြသူများ ဖြစ်သည်။ ဘုန်းကြီးများ၊ အကြားအမြင်ဆရာများ၊ ဗေဒင်ဆရာများနှင့် နက္ခတ်ဆရာများသည် တရားမျှတမှုအတွက် ကူညီဆောင်ရွက်သူများ ဖြစ်ကြသည်။ ဘုန်းကြီးများသည် ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးရွေးချယ်ခြင်းအပါအဝင် အခြားသောရပ်ကျေး၏ အရေးကြီးသည့် အခန်းကဏ္ဍများတွင်လည်း ပါဝင်သည်။ ဆိုလိုသည်မှာ ရပ်ရွာအကြီးအကဲ ရွေးချယ်ခြင်းသည် ပြည်သူ့ဆန္ဒ၊ အများဆန္ဒဖြင့် ရွေးချယ်ခြင်း ဖြစ်သော်လည်း တစ်ခါတစ်ရံတွင် ဘုန်းကြီးများ၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုအောက်တွင် ရှိနေသည်။ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးတာဝန်ရှိသူများထဲတွင် အမျိုးသားများသာ အဓိကနေရာယူထားပြီး ရုံးစာရေး ၁ ယောက်သာ အမျိုးသမီးဖြစ်သည်။ အကြားအမြင်ဆရာနှင့် ဗေဒင်ဆရာများ အများစုမှာ အမျိုးသမီးများဖြစ်ကြသည်။

မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏တရားစီရင်ရေးစနစ် (ဂျပားချမ်းကျေးရွာ)

မွန်ပြည်သစ်ပါတီသည် ၁၉၅၀ မှ ၁၉၆၀ ခုနှစ်ဝန်းကျင်ကတည်းက လူမှုရေးနှင့် တရားရေးဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုပေးနိုင်ရန် မိမိတို့၏ ကိုယ်ပိုင်အုပ်ချုပ်မှုယန္တရားတစ်ခု တည်ဆောက်ခဲ့ပြီး အခြားတိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများနည်းတူ ၎င်းတို့အုပ်ချုပ်သော နယ်မြေအတွင်း တရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုလည်း ရေးဆွဲထားသည်။ ထိုစနစ်များသည် မြန်မာအစိုးရစနစ်နှင့်အပြိုင် ကျင့်သုံးကြသည်။ ဥပဒေရေးရာနှင့်ပတ်သက်၍ ပြစ်မှုနှင့်တရားမမှုဆိုင်ရာ ကျင့်ထုံးများဖြင့် မိမိတို့၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ဒေသအတွင်းတွင် ကျယ်ပြန့်စွာကျင့်သုံး၍ တရားရေးကော်မတီနှင့် အကျဉ်းထောင်များရှိသော်လည်း အစိုးရကအသိအမှတ်မပြုသောကြောင့် တရားဝင်စနစ်ဟု မဆိုနိုင်ပေ။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ ဒေသအတွင်းနေထိုင်သူ မွန်တိုင်းရင်းသားများသာမက အစိုးရအုပ်ချုပ်မှု ဒေသအတွင်း နေထိုင်သောမွန်အများစုကပါ ထိုစနစ်ကို အသိအမှတ်ပြုသည်ကို တွေ့ရသည်။

မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားစီရင်ရေးစနစ်ဖွဲ့စည်းပုံမှာ တရားစီရင်ရေးဗဟိုကော်မတီ၊ ခရိုင်အဆင့်နှင့် မြို့နယ်အဆင့်ဟူ၍ အဆင့် ၃ ဆင့်ရှိပြီး ကျေးရွာနှင့် ကျေးရွာအုပ်စုတရားစီရင်ရေးကော်မတီနှင့်လည်း တိုက်ရိုက်ဆက်သွယ်မှုရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ပုံမှန်အားဖြင့် အမှုကိစ္စဖြေရှင်းရာတွင် တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့်စနစ်နှင့် ဖြေရှင်းကြသည်။ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းမှာလည်း ကျေးရွာအဆင့်နှင့် မပြီးပြတ်ပါက အထက်အဆင့်သို့ တစ်ဆင့်

ပြီးတစ်ဆင့် အယူခံဝင်နိုင်သည်။ ရွာသားများသည် NMSP တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ကျင့်သုံးကြသည်။ NMSP တရားရေးဆိုင်ရာကော်မတီများ ထံတွင်လည်း တိုက်ရိုက်တိုင်ကြားနိုင်ပြီး ကျေးရွာအဆင့်တွင်ဖြေရှင်းပြီးသော အမှုကိစ္စများကို ကျေနပ်မှုမရှိပါက ယင်းကော်မတီထံ အယူခံဝင်နိုင်သည်။ အစိုးရကတရားဝင်အသိအမှတ်မပြုသော်လည်း ဒေသခံများက၎င်းတို့အား ဥပဒေပြုတရားစီရင်ပိုင်ခွင့်ရှိသော တရားဝင်အဖွဲ့အစည်းဟု ရှုမြင်ပြီး လက်ခံကြသည်။ ရွာသားများအတွက် ပြင်ပတရားစီရင်ရေးအဖွဲ့အစည်းများသည် အကျိုးပြုလျက်ရှိ နေစဉ်တွင် အမျိုးသမီးများမှာ တရားမျှတမှု လက်လှမ်းမီရေးအတွက် အခက်အခဲများ ရှိနေဆဲဖြစ်သည်။ အစိုးရအုပ်ချုပ်သောဒေသများတွင် ကျေးရွာခေါင်းဆောင်မှုအပိုင်းနှင့် တရားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများတွင် အမျိုးသားများ ကြီးစိုးလျက်ရှိသည်။ ၂၀၁၆ ခုနှစ်မှသာ NMSP ၏ ခရိုင်အဆင့်တွင် ခရိုင် ၃ ခုရှိပြီး ခရိုင်တစ်ခု၏ တရားစီရင်ရေးကော်မတီတွင် အမျိုးသမီးတစ်ဦးသည်သာ တွေ့ရသည်။ ကျေးရွာအဆင့်တွင်မူ အမျိုးသားများကသာ နေရာယူလျက်ရှိသည်။ ဆက်လက်တင်ပြမည့် အခန်းတွင် အထက်ကဖော်ပြခဲ့သည့် ကျေးရွာ ၂ ရွာအတွင်း မတူညီသောတရားစီရင်ရေးနှစ်ခုတွင် ကျား၊မ မည်သို့ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရသည်ကို တင်ပြသွားပါမည်။

တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် ကျား၊မခွဲခြားဆက်ဆံခြင်း

ဓလေ့ထုံးထမ်းဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များသည် လူမှုအဖွဲ့အစည်းအတွင်း အမျိုးသမီးများ အပေါ်တွင် လွန်စွာ လွှမ်းမိုးမှုရှိပြီး ထိုသတ်မှတ်

ချက်များကြောင့် ပြင်ပတရားစီရင်မှုပုံစံသည် အမျိုးသမီးများနှင့်သက်ဆိုင်သော အမှုကိစ္စများအား မည်သို့လုပ်ကိုင်ဆောင်ရွက်နေသည် ဆိုသည်နှင့် မည်သို့ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းသည် စသည်တို့တွင် သက်ရောက်မှုများရှိသည်။ ကွင်းဆင်းသုတေသနပြုလုပ်ခဲ့သော မွန်ကျေးရွာတွင် အမျိုးသမီးတို့သည် နှုတ်ဆိုတ်နေခြင်းဖြင့် မိမိတို့၏ နာမည်ကောင်း ထိန်းသိမ်းရာရောက်သည်ဟူသော အယူအဆရှိပြီး ၎င်းတို့အတွက် တရားစီရင်ရေးစနစ်၏ ရလဒ်အဖြစ် ရရှိလေ့ရှိသည်။ ဤယုံကြည်မှုအယူအဆသည် အမျိုးသမီးများ ရပ်ရွာပြင်ပ၌ အသိပညာဗဟုသုတရှာဖွေခြင်းနှင့် ရပ်ဝေးသို့ခရီးသွားခြင်းမှ အတားအဆီးဖြစ်စေသည်။ မွန်ပြည်နယ်တောင်ပိုင်း ကျေးရွာတစ်ရွာတွင် ကြီးပြင်းလာသော ကျွန်ုပ်ငယ်ရွယ်စဉ်က အမျိုးသမီးများသည် အရွယ်ရောက်လျှင် အိမ်တွင်နေပြီး ကလေးများကို ကြည့်ရှုစောင့်ရှောက်ရန် အိမ်ထောင်မှုထိန်းသိမ်းရန်၊ လင်ယောက်ျားကို ပြုစုစောင့်ရှောက်ရန်အတွက် အခြေခံပညာအဆင့်သာ လိုအပ်သည်ဟု မကြာခဏကြားဖူးခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများ ဤလေ့ထုံးတမ်းအတိုင်း မကျင့်သုံးလျှင် ဝေဖန်ပြစ်တင်ခံရသည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားစီရင်မှုပုံစံနှင့် ကျေးရွာမှအသုံးပြုသော လူမှုရေးသတ်မှတ်ချက်များနှင့် ဥပဒေတွင် အထက်ဖော်ပြပါ အယူအဆများနှင့် လွှမ်းမိုးထားသည်။ ထိုဒေသများတွင် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကိုလည်း ပြစ်မှုမြောက်သည်ဟု အပြည့်အဝလက်ခံခြင်း မရှိသောကြောင့် အပြစ်ပေးစီရင်ခြင်း မရှိပေ။ အမျိုးသမီးများအတွက်အမှုကိစ္စတိုင်ကြားရန် အလွန်ခက်ခဲပြီး ပြင်ပအကူအညီဖြင့်ဖြေရှင်းရာတွင်လည်း ၎င်းတို့အတွက် နစ်နာကြေးရရှိရန် ခက်ခဲ

သည်။ မွန်ပြည်သစ်ပါတီထိန်းချုပ်မှုအောက်မှ ဂျာနယ်များကျေးဇူးရှာတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုတစ်ခုကို လေ့လာတင်ပြထား ပါသည်။

အမှုအမှတ်၁။ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု (မွန်ပြည်သစ်ပါတီ ထိန်းချုပ်မှု အောက်ရှိကျေးဇူးရှာ)

အမှုဖြစ်စဉ်၌ ပါဝင်သူအမျိုးသမီးသည် လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ်ကတည်းက လင်ယောက်ျားဖြစ်သူနှင့် အိမ်ထောင်ရေးအဆင်မပြေဖြစ်ခဲ့ရာ ယောက်ျား ဖြစ်သူ၏ အကြမ်းဖက်မှု (ရိုက်နှက်မှု)ကို ခံရသောကြောင့် မိဘနေအိမ်သို့ ပြန်သွားခဲ့သည်။ ထို့နောက် မိမိနေအိမ်သို့ ပြန်လည်နေထိုင်နေသောအခါ ထပ်မံရိုက်နှက်အကြမ်းဖက်ခံရသောကြောင့် ကျေးဇူးရှာလူကြီးများထံ တိုင်ကြားကာ လင်မယားကွာရှင်းရန် တောင်းဆိုခဲ့သော်လည်းယောက်ျားက သဘော မတူခဲ့ပေ။ ကျေးဇူးရှာကော်မတီလူကြီးများက အချိန်ယူ၍ ပြန်စဉ်း စားရန် ပြောဆိုခဲ့ပြီး ယောက်ျားအား အိမ်တွင်အရက်မသောက်ရန်နှင့် မိန်းမဖြစ်သူအား လူရောစိတ်ပါနိပ်စက်ခြင်း မပြုရန်၊ မိန်းမဖြစ်သူ အားလည်း ညအပြင်မထွက်ရန်နှင့် လူမှုရေးကိစ္စများရှိပါက ယောက်ျား ဖြစ်သူနှင့်ပြုချက်ရမှသာ သွားရန်စသည်ဖြင့် လင်မယား ၂ ဦးလုံးအား ဝန်ခံကတိပြုစာ၌ လက်မှတ်ထိုးစေခဲ့သည်။ သို့သော်လည်း စိတ်ပိုင်း၊ ရုပ်ပိုင်းအားဖြင့် ဆက်လက်အကြမ်းဖက်ခံရသောကြောင့် မိန်းမဖြစ်သူမှာ ကျေးဇူးရှာလူကြီးများထံအကြိမ်ပေါင်းများစွာ သွားရောက်တိုင်ကြားခဲ့သော် လည်း အချိန်ယူ၍ ပြန်လည်စဉ်းစားရန်ကိုသာ ပြောကြားခဲ့သည်။

ကျေးရွာကော်မတီသည် ကတိခံဝန် စာချုပ်သဘောတူညီချက် အတိုင်း မလိုက်နာသည့်အပြင် ဆက်လက်၍ ပြဿနာ(အကြမ်းဖက်မှု) ဖြစ်နေသောကြောင့် ကွာရှင်းခွင့်ပေးလိုက်သည်။ ထို့နောက် အိမ်မှ အရင် ထွက်ခွာသူ မယားဖြစ်သူ (အမျိုးသမီးက ကွာရှင်းခွင့် တောင်းသော ကြောင့်) အား နှစ်ဦးပိုင်ပစ္စည်းမှ သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာ ခံစားခွင့်ရသင့်သည် ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် မွန်ပြည်သစ်ပါတီဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက် အပေါ်အခြေခံပြီး အိမ်မှအရင်ထွက်ခွာသူ မည်သည့် ယောက်ျား၊ မိန်းမ မဆို ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်ခွင့်၏ သုံးပုံတစ်ပုံသာ ခံစားခွင့်ရှိသည်။ ဤ အမှုကို ကြည့်ပါက အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုထက် လင်မယားကွာရှင်းမှုကို သာ ဦးစားပေး၍ ဆုံးဖြတ်ခြင်းကြောင့် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကျူး လွန်ခဲ့သော ယောက်ျားသည် ၎င်းအပြစ်အတွက် အပြစ်ပေးခံရခြင်း မရှိ ပေ။ မိန်းမဖြစ်သူသည် ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့် ခွဲဝေသည့်ဆုံးဖြတ်ချက် အပေါ် သဘောမတူနိုင်သောကြောင့် ကျေးရွာအုပ်စု အဆင့်ကို ဆက်လက် တိုင်ကြားခဲ့သည်။ အမှုကိစ္စဖြေရှင်းပေးသော ကျေးရွာအုပ်စုအဆင့်ကော် မတီများက အမျိုးသားသည် ကျေးရွာကော်မတီတာဝန်ကို အနှောင့် အယှက်ပေးခဲ့သဖြင့် သူတို့အနေနှင့် ကူညီဖြေရှင်းရန် ခက်ခဲသည်ဟု သုံး သပ်သည်။

အာဏာပိုင်တာဝန်ကို ထိပါးနှောင့်ယှက်သောအမှုသည် မွန်ပြည်သစ် ပါတီဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်အရ ကျေးရွာအုပ်စုအဆင့်တွင် ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းရန် အခွင့်အာဏာမရှိသောကြောင့် ၎င်းအမှုသည် ကျေးရွာအုပ်စုကော်မတီမှ အမှုလွှဲစာဖြင့် မြို့နယ်အဆင့်သို့ လွှဲပြောင်းလိုက်သည်။ ဤအမှုသည် လင်း

မယားကွာရှင်းမှုနှင့် တစ်ချိန်တည်းမှာပင် အမျိုးသားက ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ကိုပါ အနှောင့်အယှက်ပေးခဲ့သောကြောင့် အမှုနှစ်ခုမြောက်သော်လည်း ကွာရှင်းမှုအဖြစ် ပေါင်းလိုက်သောကြောင့် ဖြေရှင်းရန်ရှုပ်ထွေးစေသည်။ ထို့ကြောင့် ၎င်းအမှုသည် NMSP ၏ ခရိုင်အဆင့်သို့လွှဲအပ်ခဲ့သည်။ ဤအမှုသည် အမှုတိုင်ကြားပြီးနောက် ကျေးရွာအဆင့်တွင် စုံစမ်းစစ်ဆေးခြင်းကို ၁၅ ရက်ကြာ ညှိနှိုင်းဖြေရှင်းခဲ့ပြီးမှ ခရိုင်အဆင့်သို့ ရောက်ရှိသွားသည်။ ခရိုင်အဆင့်တရားစီရင်ရေးကော်မတီကလည်း ကျေးရွာကော်မတီဆုံးဖြတ်ချက်အတိုင်း စီရင်ချက်ချခဲ့သည်။ သို့သော် တရားလိုမှ ခုံရုံး၏ဆုံးဖြတ်ချက်ကို ကျေနပ်မှုမရှိခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ခရိုင်အဆင့်မှ အမှုကို ပြန်လည်စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်အတွက် ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ အမြင်သဘောထားကိုလည်း မေးမြန်းခဲ့သည်။ ထိုအခါ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးမှ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်မှု သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာ ရသင့်ကြောင်း ထပ်မံအကြံပေးခဲ့သည်။ ၂၀၁၆ နှောင်းပိုင်းအထိ အမှုကို ဖြေရှင်းနေဆဲဖြစ်သောကြောင့် သူ့အနေဖြင့် မည်သို့ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရမည်ကို မသိတော့ပေ။

ဤအမှုကို ရွေးချယ်တင်ပြခြင်းမှာ တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် ဥပဒေအရ အမျိုးသား၊ အမျိုးသမီး သာတူညီမျှအခွင့်အရေးခံစားခွင့်မရှိကြောင်းကို ဖော်ပြသည့်အပြင် အမျိုးသမီးအများစုမှာ ကွာရှင်းပြတ်စဲမည်ဆိုပါက လူပုံအလယ်မျက်နှာငယ်လျက် အလွန်ရှက်စရာကောင်းသည်ဟုယူဆပြီး ထိုအယူအဆများကိုလည်း အမျိုးသမီးအများစုက ယုံကြည်လက်ခံထားကြသည်။ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုနှင့် မုဒိမ်းမှုများကိုပင်တိုင်ကြားရန်

တွန့်ဆုတ်နေကြပြီး မိမိတို့အား အနိုင်ကျင့်အကြမ်းဖက်ခံရခြင်းကိုလည်း သည်းခံကြသည်။

ဤအမှုကိုလေ့လာသုံးသပ်မည်ဆိုပါက မိန်းမဖြစ်သူသည် အိမ်တွင်း အကြမ်းဖက်ခံရခြင်းထက် လင်မယားကွာရှင်းလိုမှုကိုသာ တိုင်ကြား ခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ထို့အတူ ကျေးရွာကော်မတီကလည်း အကြမ်း ဖက်မှုကျူးလွန်သူအမျိုးသားအား အပြစ်ပေးခြင်းထက် ကွာရှင်းမှုကိုသာ အဓိကထားဖြေရှင်းကြသည်။ အမှု၏ရလဒ်မှာ အမြစ်တွယ်လျက်ရှိသော ဓလေ့ထုံးစံအရ အမျိုးသမီးအား မည်ကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သင့်ကြောင်း ကိုသာ အခြေခံသည်။ အမျိုးသမီးမှ ကွာရှင်းလိုကြောင်း တိုင်ကြားသော အခါ လင်မယားနှစ်ဦးအား အချိန်ပိုယူ၍ စဉ်းစားစေခြင်းသည်လည်း အမျိုးသမီးများ၏ပြဿနာများကိုဖြေရှင်းရန် နှောင့်နှေးစေသည်။ ကတိ ဝန်ခံစာပါအချက်မှာလည်း မိန်းမအား လင်ယောက်ျားသဘောမတူဘဲ အပြင်မထွက်ရန် ထည့်သွင်းဖော်ပြခြင်းသည် အကြမ်းဖက်ခံရခြင်းမှာ မိန်းမ၏အပြစ်ကြောင့် ဖြစ်ရသည်ဟု ထင်မြင်စေခဲ့ခြင်း စသည်တို့ကို တွေ့ ရသည်။ ၎င်းသည် စာရေးသူကို အမှတ်ရသွားစေသည်မှာ မွန်ပြည်နယ် တွင် ရဲများစိုက်ထူခဲ့ဖူးသော မုဒိမ်းမှုလျှော့ချရန်ဆောင်ပုဒ်၌ ပါဝင်သော အချက်များဖြစ်ပြီး အမျိုးသမီးများတစ်ယောက်တည်းအပြင်မထွက်သင့် ပါ။ စကတ်အတို (သို့မဟုတ်)မလုံခြုံသော အဝတ်အစားများမဝတ်သင့်ပါ။ အဖော်နှင့်သာအပြင်သွားသင့်သည်၊ သူစိမ်းအမျိုးသားနှင့်ဆိုင်ကယ်အတူမ စီးသင့် စသည်ဖြင့် မည်ကဲ့သို့ ပြုမူနေထိုင်သင့်ကြောင်းကို အမျိုးသမီးများ

အား သတိပေးဆင်ခြင်စေပြီး ကျူးလွန်သူအမျိုးသားများအား သတိ ပေးခြင်းမျိုး မရှိပေ။

ဤအမှု၏ဆုံးဖြတ်ချက်တွင် မိန်းမဖြစ်သူအား ကျူးလွန်ခြင်းခံရသူဟု အသိအမှတ်မပြုဘဲ အပြစ်စတင်လုပ်မိသူ တစ် ဦးအနေဖြင့်သာ ရှုမြင်ခဲ့ သည်။ ကျေးရွာကော်မတီမှ ကွာရှင်းခွင့်ပြုခဲ့သော်လည်း မိန်းမအားအိမ်မှ စတင်ထွက်ခွာသူ၊ အိမ်ထောင်မထိန်းသိမ်းနိုင်သူဟု သတ်မှတ်ပြီး ၂ ဦးပိုင် ပစ္စည်း၏သုံးပုံတစ်ပုံကိုသာ ရရှိစေခဲ့သည်။ ယောက်ျားမှာ အကြမ်းဖက်မှု အတွက် အပြစ်ပေးခံရခြင်းမရှိဘဲ ထိုအမှုကိုလျစ်လျူရှုခဲ့သည်။ ဥပဒေပါ လင်မယားကွာရှင်းမှုပြဌာန်းချက်မှာ အမျိုးသမီးနှင့် အမျိုးသားသည် ၂ ဦး ပိုင်ပစ္စည်းများကို ညီတူညီမျှ ခွဲဝေရသည်ဟု ဖော်ပြထားသော်လည်း အမျိုးသမီးမှ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကြောင့် ကွာရှင်းရန် တိုင်ကြား တောင်းဆိုလာသောအခါ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကို ပြစ်မှုမြောက် သည်ဟု သတ်မှတ်ခြင်းမရှိပါ။ တစ်ဖက်တွင်လည်း အမျိုးသမီးအများစု သည် တရားဥပဒေ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းဗဟုသုတ မရှိသောကြောင့် ၎င်း အမှုကို အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုအဖြစ် တိုင်ကြားရန်လိုအပ်သည်။ တစ်ဖက်မှာလည်း အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုသည် အမှုဖြေရှင်းပေးသော တာဝန်ရှိသူများအပါအဝင် ဒေသခံပြည်သူအများစုမှာ ပြစ်မှုမြောက်သည် ဟု မသတ်မှတ်ကြပေ။ ၎င်းသည် လူ့အဖွဲ့ အစည်းက လက်ခံယုံကြည်ထား သော အမျိုးကောင်းသမီးများသည် တစ်သက်မှာတစ်ခါသာ အိမ်ထောင် ပြုသင့်သည်ဟူသော စံသတ်မှတ်ချက်များနှင့်ချိတ်ဆက်နေသည်။ ထို့ကြောင့် လင်မယားကွာရှင်းမှုသည် အမျိုးသမီးများအတွက် လူ့အဖွဲ့အ

စည်းတွင် မျက်နှာငယ်စေသည်။ (ကွာရှင်းခွင့်မပြုခြင်းသည် လင်မယားနှစ်ယောက်ကို ကျေးရွာတွင် မျက်နှာမငယ်စေရန်) လူမှုရေးသဟဇာတဖြစ်မှုကို ဖန်တီးပေးခြင်း၊ ညှိနှိုင်းပေးခြင်းနှင့် (လင်မယားကွာရှင်းမှုမှ ပစ္စည်းပိုင်ဆိုင်ခွဲဝေမှု)အငြင်းပွားမှုများဥပဒေအရ ဖြေရှင်းသည့်နေရာတွင် ဓလေ့ထုံးတမ်းဆိုင်ရာ စံသတ်မှတ်ချက်များ၊ ယဉ်ကျေးမှုများနှင့် ဥပဒေကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားဖြေရှင်းခြင်းသည် ရင်းမြစ်မတူသည့် ဥပဒေအယူအဆများကို ပေါင်းစပ်သော (legal hybridity) ရှိနေသည်ကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။ ၎င်းအမှုနှင့်နည်းတူ ဥပဒေတစ်ခုထက်မကရှိသော တရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် ရောနှောအသုံးပြုပြီး ဖြေရှင်းခြင်းသည် အမျိုးသမီးများအတွက် စီရင်ချက်ရလဒ် အမျိုးမျိုးဖြစ်နိုင်သည်။

အမျိုးသမီးများ တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီမှုနှင့်ပတ်သက်ပြီး တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူ ၁ ဦးက တရားခွင့်တွင် အမျိုးသမီးများစကားနည်းသောကြောင့် တရားမျှတမှုအတွက် အခွင့်အရေးနည်းလိမ့်မည်ဟု ထင်မြင်ချက်ပေးခဲ့သည်။ သည့်အပြင် အချိန်လည်းအနည်းငယ်သာရနိုင်သည်ဟုဆိုခဲ့သည်။ 11 ယဉ်ကျေးမှုသတ်မှတ်ချက်များသည် တရားရေးစနစ်နှင့် အမျိုးသမီးများအပေါ် မည်သို့ အကျိုးရလဒ်သက်ရောက်မှုရှိနေသည်ကို ဖော်ပြထားသည်။ ဥပမာအနေဖြင့် စကားများလျှင် အမှားများသည် ဆိုရိုးစကားရှိသည်။ အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများထက် ၎င်းဆိုရိုးစကားကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးသည်။ အမျိုးသားများသည် ပြင်ပခရီးထွက်သောအခါ အာဏာပိုင်နှင့် သူစိမ်းများနှင့်ပြောဆိုနေကျဖြစ်သောကြောင့်

---

11 ဇွန် ၃၊ ၂၀၁၆ တွင် တရားလိုအိမ်၌ အင်တာဗျူးမေးမြန်းခဲ့သည်။

ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများသည် မိမိတို့လိုခြံရေးအတွက် မိဘများ၊ မိသားစုများနှင့် လူမှုအဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလုံးမှ ရွာပြင်ခရီးထွက်ခြင်းကို မကြာခဏ တားမြစ်ခြင်း ခံရသည်။ နောက်ထပ်အရေးကြီးသောအချက်မှာ တရားမျှတမှုကို ဝန်ဆောင်မှုပေးသူများမှာ အမျိုးသားများသာ ဖြစ်နေသောကြောင့် ဆက်ဆံပြောဆိုရန် ရှက်ရွံ့ခြင်း စသည့်အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့် မိမိတို့အမှုကိစ္စကို တိုင်ကြားရမည့်နေရာမရှိဟု ခံစားကြသည်။

အောက်ဖော်ပြပါ အစိုးရအုပ်ချုပ်မှုအောက်ရှိကျေးရွာမှ အမှုကိစ္စမှာလည်း ၎င်းတွေ့ရှိ ချက်များကို အတည်ပြုနေသည်ကို လည်းတွေ့ရသည်။ ထို့နောက် ကျေးရွာခေါင်းဆောင်များနှင့် ဘာသာရေး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာ အစဉ်အလာများ၏ အရေးပါမှုကို တင်ပြထားပါသည်။

အမှုအမှတ်၂။ အကြွေးယူခြင်းနှင့် ကျေးရွာအကြီးအကဲ၏အာဏာဖြင့် နိုင်ထက်စီးနင်းပြုခံရခြင်း

ဤအမှုနှင့်ပတ်သက်၍ လူတွေ့မေးမြန်းခြင်းမပြုမီ လွန်ခဲ့သောငါးနှစ်ခန့်က ကျေးရွာမှ အမျိုးသမီးတစ်ဦးသည် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ သွားရောက်နေထိုင်စဉ် တွေ့ဆုံခဲ့သော အမျိုးသားတစ်ဦးနှင့် ချစ်သူများဖြစ်ကြပြီး မိန်းကလေးဖြစ်သူက ချစ်သူယောက်ျားလေးလိုချင်သော အရာမှန်သမျှ ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ မိမိလစာငွေနှင့်မလုံလောက်သောအခါ အလုပ်ရှင်ထံမှ ကြိုတင်လစာထုတ်ယူပြီး မိမိချစ်သူကို ထောက်ပံ့ခဲ့သည်။ တစ်နေ့သော် ထိုယောက်ျားမှာ အခြားအမျိုးသမီးတစ်ဦးနှင့် ခိုးပြေးသွားပြီး ထိုအမျိုးသမီးမှာ ကြိုယူ လစာငွေများကို မဆပ်နိုင်သောအခါ အလုပ်ရှင်က တစ်လအတွင်း မဆပ်နိုင်ပါက သတ်ပစ်မည်ဟု ခြိမ်းခြောက်ခဲ့သည်။ ထိုအခါ အမျိုး

သမီးက မိဘများအား ရွာမှအခြားသူများထံမှ ငွေချေးပေးရန် အကူအညီ တောင်းခဲ့သည်။ ဤအဖြစ်ကိုပြောပြသူ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့ဝင် မိရော့ချမ်းက ဤအမျိုးသမီးသည် အတိတ်က ဝဋ်ကြွေးကြောင့် ယခုဘဝ ၌ ထိုအကြွေးကို ပြန်လည်ပေးဆပ်နေရသည်ဟု ယုံကြည်သည်။ မိခင် ဖြစ်သူက ရွာမှငွေကြေးချမ်းသာသူ နိုင်ပိုင်အား အကြောင်းစုံပြောပြခဲ့ သည်။ နိုင်ပိုင်က မိဘများအား စာနာသနားကာ ကျပ်သိန်းပေါင်း၅၀ (US\$3700) ချေးပေးခဲ့သည်။ ချေးငွေပမာဏများသောကြောင့် နိုင်ပိုင်က မိဘများနေအိမ်ကို အပေါင်အဖြစ်ယူကာ ငွေချေးကတိစာချုပ်ကို ကျေးရွာ လူကြီး နိုင်မြနှင့် ကျေးရွာအုပ်စုစာရေးတို့ရှေ့၌ သဘောတူစာချုပ် ချုပ် ဆိုခဲ့သည်။

ငါးနှစ်ကြာပြီးနောက် ချေးငွေများကို ပြန်မဆပ်နိုင်ခဲ့ပေ။ ငွေရှင်နိုင်ပိုင် က ချေးငွေပြန်မဆပ်နိုင်လျှင် အိမ်ကို သိမ်းမည်ဟု ပြောခဲ့သည်။ ကျေးရွာ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးရုံး၌ အိမ်နှင့်ခြံဝိုင်းကို အရောင်းအဝယ်စာချုပ်အဖြစ် ချုပ် ဆိုခဲ့သည်။ စာချုပ်အရ ရောင်းချသူများက ၂၀၁၂ တွင် အိမ်မှ ဖယ်ပေး ရမည်ဖြစ်သည်။ သို့သော် ဖယ်ပေးခြင်း မရှိပေ။ ထို့နောက်တွင် ငွေချေး သူက မြို့နယ်တရားရုံးသို့ တိုင်ကြားခဲ့သည်။ အိမ်အရောင်းအဝယ်စာချုပ် မိတ္တူမှာ ရောင်းသူထံတွင်သော်လည်းကောင်း၊ ဝယ်သူထံတွင်လည်း ကောင်း ရှိမနေဘဲ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးရုံးတွင် သိမ်းဆည်းထားခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ ဝယ်သူက စာချုပ်ပြန်တောင်းသောအခါ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေး မှူးက ပျောက်သွားပြီဟု ဆိုသည်။

မိရော့ချမ်းပြောပြချက်အရ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးဟောင်းက သမီး ဖြစ်သူ ငွေချေးသူ အမျိုးသမီးအား အမှုကိစ္စအနိုင်ရအောင်ဆောင်ရွက်ပေး မည်ဆိုကာ ၎င်းနှင့် ကာမအပေးအယူလုပ်ရန် တောင်းဆိုခဲ့သည်။ မိရော့ ချမ်းသည်လည်း အမှုစီရင်ဆုံးဖြတ်ချက်ကို မသိခဲ့ပေ။ တစ်နေ့သော် ငွေ ချေးပေးသူ နိုင်ပိုင်က အမှုအကြောင်းကို သူရိယနေဝန်းဂျာနယ်သို့ ပေးပို့ ခဲ့သည်။<sup>12</sup> မိရော့ချမ်းက ဂျာနယ်မိတ္တူတစ်စောင်ကို စာရေးသူအား ပြသ ခဲ့သည်။ ဂျာနယ်တွင် ဖော်ပြချက်အရ နိုင်ပိုင်သည် အမှုအနိုင်ရရန် ပြည်နယ်ဝန်ကြီးချုပ်ထံသို့သာ အမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ကူညီပေးရန် အသနား ခံစာတင်ခဲ့သည်။ သူသည် ပုံမှန်တရားရေးလမ်းကြောင်းမှတစ်ဆင့် မသွား ဘဲ မီဒီယာကို အသုံးပြုပြီး အထက်အဆင့်များသို့သာ အယူခံဝင်ခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။ သို့သော် သူသည် အမှုကို အနိုင်မရခဲ့ပါ။

၎င်းကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည်သစ်ပင်ပေါ်မှလိမ့်ကျ၍ ခြေထောက် ကျိုးရခြင်းမှာ သူလုပ်ခဲ့သောမကောင်းမှုကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု မိရော့ချမ်း ယူဆသည်။ သူ့အမြင်အရ မကောင်းမှုပြုသူသည် မကောင်းမှုဒဏ်ကို ပြန်ခံစားရ၏ ရှုမြင်သည်။ မိရော့ချမ်းမှ ငွေချေးသူအမျိုးသမီးမှာ အတိတ် ဘဝအကြွေးပေးဆပ်ရန် များစွာရှိသူဖြစ်နိုင်သည်ဟု ထပ်မံ၍ သူ၏ ထင် မြင်ယူဆချက်ကို ပြောပြခဲ့သည်။

အိမ်နီးနားချင်းများမှာလည်းထိုအမျိုးသမီးအားအထောက်အကူ မဖြစ် သောအကြံဉာဏ်များကိုသာပေးခဲ့သည်။ မြို့နယ်တရားရုံး၏ ဆုံးဖြတ်ချက်

---

12 ဤဂျာနယ်သည် အာဏာပိုင်အစိုးရကို ဝေဖန်သုံးသပ်သည့် လွတ်လပ်သော ဂျာနယ်ဖြစ်သည်။

အရ ထိုအမျိုးသမီး မိသားစုအား နေအိမ်မှ ဖယ်ပေးရန် ရဲစခန်းမှ တစ်ဆင့်အကြောင်းကြားစာရရှိ၍ မိသားစုပြောင်းရွှေ့ရန်ပြင်ဆင်ခဲ့သော်လည်း အိမ်နီးနားချင်းက မပြောင်းရန်အကြံပေးခဲ့သောကြောင့် မဖယ်ပေးခဲ့ပေ။ ထို့ကြောင့် ၎င်းတို့ အကူအညီ လိုစဉ် ကူညီပေးခဲ့သော်လည်း ယခု အခါ သူကူညီပေးခဲ့သူများက သူ့ကိုစော်ကားနေခြင်းကြောင့် အလွန်စိတ်ဆိုးသည်ဟု နိုင်ပိုင်ကပြောသည်။ သူ့ကျေနပ်လောက်သော စီရင်ချက် ရသည့်အထိ ဆက်လက်တိုင်ကြားသွားမည်ဟု နိုင်ပိုင်က ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် မိရော့ချမ်းမှ တရားလိုနိုင်ပိုင်ကို သွားတောင်းပန်သင့်သည်ဟု အမျိုးသမီးအား အကြံပေးခဲ့သည်။

ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးနိုင်မြမတိုင်မီ ဦးမောင်တာဝန်ယူစဉ်အခါကလည်း ရွာသူရွာသားတို့အပေါ် မကောင်းခဲ့ပေ။ ၎င်းလက်ထက်တွင် ထိုင်းနိုင်ငံသို့ တရားမဝင်အလုပ်သွားလုပ်သောရွာသူရွာသားများ ရွာပြန်လာသောအခါ ပစ္စည်းတစ်စုံတစ်ရာပေးရန် တရားမဝင်တောင်းလေ့ရှိသည်။ တစ်နေ့တွင် မိရော့ချမ်းက ထိုင်းနိုင်ငံတွင် အလုပ်လုပ်ပြီးပြန်လာသော သူငယ်ချင်းထံ အလည်အပတ်သွားခဲ့သည်။ ထိုအချိန်တွင် ထိုင်းနိုင်ငံမှတစ်စုံတစ်ယောက် ပြန်လာသည်ဆိုပါက ရွာသူရွာသားအားလုံးက ထိုသူ့ကိုနှုတ်ဆက်ရန် လာရောက်လေ့ရှိသည်။ ယင်းမှာ ရွာ၏ဓလေ့ထုံးစံပင် ဖြစ်သည်။ ထိုသူငယ်ချင်းအိမ်သို့ မိရော့ချမ်း ရောက်ပြီး မကြာခင်မှာပင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ဦးမောင်ရောက်လာကာ ဘာဖြစ်လို့လဲဟုမေးရာ တစ်ယောက်ချော်လဲလို့ လူနာလာကြည့်ကြတာဟု လိမ်ပြောခဲ့ကြသည်။ ယခု စာရေးနေချိန်တွင် ဦးမောင်မှာ လေဖြတ်နေသည်။ ရွာသားတချို့က

သူသည် အငြင်းပွားမှုများ အတွက် လာဘ်စားခြင်းများ အပါအဝင် သူပြုခဲ့သော မ ကောင်းမှုများအတွက် ဒဏ်ပြန်ခံရသည်ဟု ယုံကြည်ကြသည်။

ဤအမှုမှာလည်း ဒေသခံအာဏာပိုင်တို့သည် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်သော အမှုကိစ္စနှင့် ပတ်သက်ပြီး ၎င်းတို့၏အာဏာအလွဲသုံးစားပြုနေသည်ကို မီးမောင်းထိုးပြထားသည်။ အထက်ပါအမှု၌ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးအမျိုးသားမှအမျိုးသမီးတရားခံ၏အမှုကို အနိုင်ရအောင် မိမိနှင့် အတူအိပ်စေ၍ကာမရယူပြီး အမှုအတွက်အပေးအယူလုပ်ခဲ့သည်။ ဤကိစ္စအတွက် ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးအမျိုးသားမှာ ပြစ်မှုဆိုင်ရာအပြစ်ပေးခံရခြင်းမရှိသလို အမျိုးသမီးမှာလည်း ထုတ်ဖော်တိုင်ကြားခြင်းမရှိပေ။ ယင်းအစား အမျိုးသမီးသည် ဤဖြစ်စဉ်ကို ရှက်စရာကိစ္စဟု ရှုမြင်ပြီး မိမိကိုယ်ကိုသာ အပြစ်တင်လျက် ရှိသည်။ လူမှုအဖွဲ့အစည်းနှင့် အခြားဒေသခံအမျိုးသမီးများလည်း သူယိုးဒယားနိုင်ငံမှာ ရှိစဉ်တွင် ချစ်သူအားထောက်ပံ့ခြင်းမှာ အဓိပ္ပာယ် မရှိဟု ဝေဖန်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် လူမှုသတ်မှတ်ချက်အရ အမျိုးသမီးများသည် မည်သည့် အခါမှ အမျိုးသားတို့ကို စပြီးချစ်သည်ဟု ဖွင့် မပြောသင့်ကြောင်း စသည်တို့ ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးက မိမိချစ်သူ အမျိုးသားအား ထောက်ပံ့ကူညီခြင်းနှင့် အမျိုးသားအား ချဉ်းကပ်၍ လက်ထပ်ခွင့် စတင်တောင်းခံခြင်းသည် ဓလေ့ထုံးတမ်းသတ်မှတ်ချက်အရ လူမှုအဖွဲ့အစည်းက ခွင့်မပြုပေ။

အမျိုးသမီးလည်း အမှုအနိုင်ရစေရန် ခန္ဓာကိုယ်ပေးဆပ်ရခြင်း၊ ရွာ၌လည်း နေစရာအိမ်မရှိတော့ခြင်း၊ အမှုကြောင့်များစွာအရှက်ရကာ ပတ်ဝန်းကျင်၏ဝေဖန်မှုများခံရခြင်းစသော အကြောင်းအမျိုးမျိုးကြောင့်ရွာမှာ

မနေတော့ဘဲ ထိုင်းနိုင်ငံသို့ ထွက်သွားခဲ့သည်။ ဤအမျိုးသမီးသည် သူမ၏ မိသားစုနှင့်အိမ်နီးနားချင်းများမှာ အမျိုးသမီး၏ တရားမျှတမှုအခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်သော အသိပညာဗဟုသုတနည်းပါးကြသည်။ သူမမှာ အမှုအတွက် ကျေးရွာလူကြီးထံ မိမိ၏ခန္ဓာကိုယ်ကို ပေးဆပ်ရခြင်းမှာ အာဏာရှိသူများ၏ အနိုင်ကျင့်ခံရမှုဥပမာတစ်ခုပင်ဖြစ်သည်။ ဤသည်မှာ တရားဝင်သတ်မှတ်ထားခြင်းလည်း မဟုတ်သောတရားစီရင်ရေးစနစ်၏ အငြင်းပွားမှုအတွက် အဆုံးအဖြတ်ပေးရာတွင် ရရှိလာသောရလဒ်ပင် ဖြစ်သည်။ ဤအမှုသည် ဒေသခံအာဏာပိုင်များက မိမိတို့အာဏာကို ကျေးရွာအတွင်း အမှုကိစ္စဖြေရှင်းရာ၌ အလွဲသုံးစားနေသော ဥပမာတစ်ခုအနေဖြင့် ဖြစ်သည်။

အထက်ပါတင်ပြမှုများကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် အမျိုးသမီးများသည် အမှုရင်ဆိုင်ရာတွင် ဘာသာရေး၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုအပေါ်အခြေခံသော တရားမျှတမှုကို လက်ခံထားကြသည်ကို ဖော်ပြနေသည်။ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူး ခြေထောက်ကျိုးခြင်းမှာ မကောင်းမှုပြုလုပ်ခဲ့သော အကျိုးကြောင့် တန်ပြန်ပေးဆပ်ရသည်ဟု ယုံကြည်၍ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် သူလုပ်ခဲ့သော မကောင်းမှုအတွက် တရားစီရင်ခံအပြစ်ပေးခံရသည်ဟု ရှုမြင်သည်။ ယင်းမှာ ကျူးလွန်ခံရသူအတွက် တရားမျှတမှုတစ်မျိုးဟုလည်း မြင်ကြသည်။ ဗုဒ္ဓဘာသာဝင်တို့၏ သက်ဝင်ယုံကြည်မှုအရ ၎င်းအမှုကိစ္စနှစ်ခုစလုံးတွင် အမှုဖြစ်သော နှစ်ဦးနှစ်ဖက်စလုံးသည် သံသရာဝဋ်ကြွေးကို ပေးဆပ်ရခြင်းသာဖြစ်သည်။ အမှုအကြောင်းပြောပြသူ အမျိုးသမီးကလည်း ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူး ခြေထောက်ကျိုးခြင်း

သည် သူ့မကောင်းမှုသူပြန်ခံရခြင်းဖြစ်ပြီး ထိုသို့ဖြစ်ခြင်းသည် သူ့အပြစ် အတွက် တရားစွဲခံရ၍ အပြစ်ပေးခံရခြင်းထက် ပို၍ ထိရောက်မှုရှိသည် ဟုယုံကြည်ကြသည်ဟု ဆိုပါသည်။

နိဂုံးချုပ်အားဖြင့် ဤအမှုများသည် လက်တွေ့ဘဝ၌ အမျိုးသမီးများ သည် အငြင်းပွားမှုများအတွက် တရားမျှတမှုရရှိရန် အခက်အခဲများစွာရင် ဆိုင်နေရသည်ကို

၁။ လူမှုရေးသတ်မှတ်ချက်စံနှုန်းများအရ အမျိုးသမီးများ နှုတ်ဆိတ်နေကြ ခြင်း။

၂။ ဘာသာရေးနှင့် ရိုးရာယုံကြည်မှုအခြေခံသော တရားစီရင်ရေးစနစ်ကို ယုံကြည်အားကိုးခြင်း။

၃။ အမျိုးသမီးများ အမှုကိစ္စရင်ဆိုင်နေရခြင်းနှင့် တိုင်ကြားခြင်းများ ပြုလုပ်လာပါက လူ့အဖွဲ့အစည်းတွင် ၎င်းအမျိုးသမီးများကို တရားခံ၊ အပြစ်ရှိသောသူများအဖြစ် သုံးသပ်ရှုမြင်ခြင်း။

၄။ မီဒီယာများသည် တရားစီရင်ရေးကဏ္ဍတွင် အရေးကြီးသောကဏ္ဍတစ် ခုတွင် ပါဝင်ပြီး အာဏာပိုင်များထံသို့ ရှည်လျားသော စာများရေးသား ထုတ်ဝေသော်လည်း အမျိုးသမီးများ တရားမျှတမှုအကူအညီရရန် အရေး တယူဖော်ပြခြင်းမရှိပေ။

ဆက်လက်၍ ဘာသာရေး၊ ရိုးရာယုံကြည်မှုများသည် အမျိုးသမီးများ အတွက် တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ တန်းတူအခွင့်အရေးရရှိနိုင်မှုကို မည်ကဲ့ သို့ သက်ရောက်မှုရှိစေနိုင်သည်ကို အသေးစိတ်ဖော်ပြသွားပါမည်။

အမျိုးသမီးများ တိတ်ဆိတ်နေခြင်းနှင့် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု/ဘာသာရေး ဆိုင်ရာ တရားမျှတမှု

အမှုကိစ္စများကို ဥပဒေအတိုင်းဖြေရှင်းခြင်းသည် အရှက်နှင့်သိက္ခာကို ထိခိုက်စေသည့်အပြင် စိတ်ခံယူချက်နှင့်ဘာသာရေးအယူအဆအားဖြင့် မိမိတို့ကံကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ရှုမြင်သောကြောင့် သက်ဆိုင်ရာသို့ တိုင်ကြားခြင်းမရှိပေ။ ဆိုလိုသည်မှာ အငြင်းပွားမှုများနှင့် ရာဇဝတ်မှုများကို ရေငုံနှုတ်ပိတ်ပြီးနေခြင်း (သို့မဟုတ်) ဘုန်းကြီး၊ ဗေဒင်ဆရာ၊ အကြားအမြင်ဆရာနှင့်၊ ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာနှင့် ဘာသာရေးဆိုင်ရာပုဂ္ဂိုလ်များထံသို့သာ သွားရောက်အကြံဉာဏ် ယူကြသည်။ အမျိုးသမီး အများစုက ထိုကဲ့သို့ ယုံကြည်ကြကြောင်း ၎င်းမွန်ကျေးရွာနှစ်ရွာကို ဥပမာပြု၍ အောက်ပါအတိုင်းဆွေးနွေးတင်ပြထားပါသည်။

လွန်ခဲ့သောနှစ်များစွာတွင်ရွှေပျောက်ဆုံးသူအမျိုးသမီးအား ဘာကြောင့်သက်ဆိုင်ရာသို့ တိုင်ကြားခြင်းမပြုသနည်းဟု စာတမ်းရေးသူက မေးမြန်းရာ၊ သူ့အနေဖြင့် မည်သို့ တိုင်ကြားရမည်ကို ယခုသိသော်လည်း တိုင်ကြားခြင်းပြုမည်မဟုတ်ပါ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမှုကိစ္စကို တိုင်ကြားခြင်းသည် လူအများသိစေပြီး လွန်စွာရှက်စရာကောင်းသလို မလိုအပ်ကြောင်း ပြောပြခဲ့သည်။ ယင်းအစား ဖြစ်နိုင်ခြေရှိသောသူကို ဘုန်းကြီးထံမေးမြန်းခဲ့သည်။ နောက်ဖြစ်ရပ်တစ်ခုမှာ အမျိုးသမီး ကျေးရွာလူမှုရေးအဖွဲ့အစည်းခေါင်းဆောင် တစ်ဦး၏ ခြံစည်းရိုး ပြဿနာ အငြင်းပွားမှု ဖြစ်သည်။ သူမိသားစုသည် နှုတ်ကတိဖြင့် သဘောတူညီကာ

မြေကွက်တစ်ကွက် ဝယ်ယူခဲ့သည်။ မူလမြေပိုင်ရှင်၏သားမှ ခြံစည်း ရိုးဖျက်ပြီးသူ့ကိုဆဲဆိုခဲ့သော်လည်း ထိုကိစ္စရပ်သည် ရှေးဘဝက အကုသိုလ် ကြောင့် ဖြစ်သည်ဟု ယုံကြည်သောကြောင့် တိုင်ကြားခြင်း မပြုခဲ့ပေ။ လူမိုက်စာရိတ္တမကောင်းသောသူများ နှင့် ရန်မဖြစ်ရဟု သူ့ကိုး ကွယ်ယုံကြည်သောကျောင်းထိုင်ဆရာတော်တစ်ပါးမှ ဆုံးမခဲ့သည်။<sup>13</sup> အကယ်၍ ထိုအဆုံးအမကို မလိုက်နာပါက အချင်းချင်းရန်ဖြစ်ပြီး ပြဿ နာရှာသူနှင့်မခြား သတ်မှတ်ခံရသည်။

မုဒိမ်းမှုနှင့် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကျူးလွန်သူများကို တည်ဆဲ ဥပဒေအတိုင်း အရေးယူဆောင်ရွက်သင့်သည်ဟု အမျိုးသားများက ဖြေ ကြားခဲ့သော်လည်း အမျိုးသမီး ဖြေဆိုသူများမှ ထိုသို့သော အမှု ကိစ္စများ သည် အတိတ်၏ဝဋ်ကြွေးကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု ဆိုသည်။ ထိုယုံကြည်မှုက အပြစ်ရှိသူအား ဥပဒေအရအရေးယူပါက ဝဋ်ကြွေးသံသရာ ဘယ်သော အခါမှ ပြီးဆုံးတော့မည်မဟုတ်ဟု ယူဆစေသည်။ စာယာကျေးရွာ မြေ ယာစီမံခန့်ခွဲရေး ကော်မတီဝင်အမျိုးသမီးတစ်ဦးနှင့် တွေ့ဆုံမေးမြန်း ရာတွင် သူစိမ်းအမျိုးသားမှ သူမအား မုဒိမ်းကျင့်ပါက သူမ၏ အတိတ်ဝဋ် ကြွေးသာဖြစ်ကြောင်း၊ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမျိုးသမီးများစွာရှိသည့် အနက် သူမကိုသာ ပြုကျင့်ခံရသည်မှာ အတိတ်ဝဋ်ကြွေးကြောင့်ဟု ဆိုသည်။ သို့သော် အကယ်၍ ကျူးလွန်သူမှာ မိမိနှင့်သိရှိသူအိမ်နီးနားချင်း

---

13 စာယာကျေးရွာ၊ ဇွန်လ ၇ ရက်၊ ၂၀၁၆။

အမျိုးသားဖြစ်ပါက သေဒဏ်ပေးသင့်ကြောင်း၊ ရွာထဲမှ အချို့အမျိုးသမီးများကလည်း ထိုသို့ဖြစ်စေလိုကြောင်း ပြောကြားခဲ့သည်။ 14

သို့သော် အမျိုးသမီးအများစုက အပြစ်ကျူးလွန်သူအမျိုးသားများ ပြစ်ဒဏ်ကျခံသင့်၊ မသင့်ကို မစဉ်းစားကြပေ။ ၎င်းတို့အားလုံးအတွက် တရားမျှတမှု၊ မမျှတမှုဆိုသည်မှာ ကျား၊မ မရွေးသင့်ဟု ပို၍ သတိထား လာကြသော်လည်း အမျိုးသမီးတို့၏ ဥပဒေရေးရာအခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်သော အသိပညာဗဟုသုတမရှိခြင်းကြောင့် ထိုကဲ့သို့ကိုယ်ရေးကိုယ်တာအတွင်းရေးကိစ္စများ၊ ပြဿနာများပေါ်ပေါက်ပါက ယခင်ဘဝ၏ ဝဋ်ကြွေးကြောင့်သာ ဖြစ်ရသည်ဟူ၍ ပြဿနာ၏ ရလဒ်အဖြစ် လက်ခံကြသည်။ ဖြစ်စဉ်တစ်ခုတွင် မုဒိမ်းကျင့်ရန် ကြံစည်ကြိုးစားသူ ပြောင်းရွှေ့ဗမာအမျိုးသားတစ်ဦးအား ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးထံ တိုင်ကြားရန် ကလေး၏မိခင်နှင့် ဆရာမအားအကြံပေးခဲ့သည်။ သို့သော် အစပိုင်းတွင် ကျူးလွန်သူဖခင်မှာ အောက်လမ်းဆရာဖြစ်သောကြောင့် ၎င်းတို့မိသားစုအား ဒုက္ခရောက်အောင် လုပ်မည်ကို ကြောက်ခဲ့ကြသည်။ ထိုအခါ တွေ့ဆုံမေးမြန်းသူမှ အကယ်၍ ထိုအမှုကိစ္စမျိုးကို အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို မတိုင်ကြားလျှင် ထိုလူသည်အတင့်ရဲလာပြီး နောင်တွင် အခြားမိန်းကလေးများကို လည်းထိုကဲ့သို့ ကြံစည်နိုင်ကြောင်း ပြောပြ၍ နောက်ဆုံး၌ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးဆီကို တိုင်ကြားခဲ့ကြသည်။ ကျူးလွန်သူမှ နောက်နောင် ဤကဲ့သို့မကြံစည်တော့ပါဟု ခံဝန်လက်မှတ်ထိုးခဲ့သည်။ ခံဝန်ကတိတွင် ၎င်းသည် ယင်းပြစ်မှုကို ထပ်မံကျူးလွန်ပါက မြို့နယ်တရားရုံးသို့ တိုင်

---

14 အင်တာဗျူး - ဇွန် ၁၀ ရက်၊ ၂၀၁၆။

ကြားခံရမည် (သို့မဟုတ်) ရွာမှနှင်ထုတ်ခံရမည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။ ဤသည်မှာ ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးအဖွဲ့အစည်း၌ အမျိုးသမီးများပါဝင်၍ တာဝန်ယူလာခြင်းကြောင့် ပြဿနာအမှုကိစ္စများကို သက်ဆိုင်ရာသို့ တိုင်ကြားရာတွင် အမျိုးသမီးများနှင့် အမျိုးသမီးငယ်များ စိတ်ချလုံခြုံစေရန် နေရာဖန်တီးပေးနိုင်သည်။

မိသားစု၏ လူမှုစီးပွားရေးကို အထောက်အပံ့ပြုရန်၊ မိသားစုဝင်များ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ လုံခြုံမှုရှိစေရန် မွန်အမျိုးသမီးများက အဓိကဆောင်ရွက် လေ့ရှိသည်။ ၎င်းတို့မိသားစုငြိမ်းချမ်းစွာ နေထိုင်ရေးနှင့် အခြားသော ကိစ္စများ ဖြစ်သည့် ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးနှင့် စီးပွားရေး၊ ဝင်ငွေ အတွက်အကြား အမြင်ဆရာနှင့် ပုဂ္ဂိုလ် ဘိုးဘွားတို့၏ဝိညာဉ်များထံ သွား ကြသည်။ ထိုပုဂ္ဂိုလ်များ အကြံပေးချက်အတိုင်း ပိုက်ဆံသုံးပြီး ယတြာချေ ခြင်းဖြင့် မိသားစုလုံခြုံရေး နှင့် ငြိမ်းငြိမ်းချမ်းချမ်း နေထိုင်ရေးအတွက် ကာကွယ်ကြသည်။ မွန်လူမျိုးများအကြား နှစ်ပေါင်းများစွာ ယုံကြည်စွာ ဆောင်ရွက်လာကြသော်လည်း သုတေသနတွေ့ရှိချက်အရ အမျိုးသား များထက် အမျိုးသမီးများအပေါ် ပို၍ သက်ရောက်သည်။ ထို့အပြင် ကံဆိုး ခြင်း၊ မကောင်းဆိုးဝါးဘေးအန္တရာယ်မှ ကင်းလွတ်စေရန် ဘာသာရေး ခေါင်းဆောင်၊ အကြားအမြင်ဆရာ၊ ဗေဒင်ပညာရှင်တို့ထံမှ အဆောင်များ၊ လက်ဖွဲ့များကို အသုံးပြုကြသည်။ အမျိုးသမီးဗေဒင်ဆရာမတစ်ဦး ပြော သည်မှာ အထူးသဖြင့် အမျိုးသမီးများသည် သူ့ထံလာသည့်အကြိမ်တိုင်း ကျပ်ငွေငါးသောင်း (သို့) ငါးသောင်းအထက် အကုန်အကျခံ၍ အဆောင် လက်ဖွဲ့များ ပြုလုပ်ကြသည်ဟု ဆိုသည်။ စာတမ်းရေးသူငယ်စဉ်က အမေ

က ထိုသို့ယုံကြည်၍ ဆောင်ရွက်ခဲ့သဖြင့် အဖေနှင့် စကားများခဲ့ကြသည်ကို မှတ်မိသေးသည်။ အဖေက ယတြာချေခြင်းသည် ဘာမှအဓိပ္ပာယ်မရှိ၊ ဘာကိုမှလည်း ကာကွယ်ရာမရောက်ဟု ဆိုခဲ့သော်လည်း အမေက ရှာထဲရှိ အခြားအမျိုးသမီးများနည်းတူ စွဲမြဲစွာယုံကြည်ခဲ့သည်။

အတိတ်ဝဋ်ကြွေးနှင့်ပတ်သက်သောယုံကြည်မှုသည်လူများ၏ အသက်မွေးဝမ်း ကျောင်းကိုလည်း သက်ရောက်မှုရှိသည်။ တံတားဆောက်လုပ်ရေးတွင် အလုပ်လုပ်နေသော အမျိုးသမီးတစ်ဦးနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့ရာ လုပ်ငန်းခွင်ဘေးအန္တရာယ်ကင်းရှင်းရေးဆောင်ရွက်မှု အားနည်းခြင်းကြောင့် အလုပ်ခွင်မှ ထွက်လာသောမီးခိုးငွေ့များ ရှူရှိုက်မိကာရောဂါရပြီး ပိန်လို့နေသည်။ သို့သော်လည်း သူ့အနေဖြင့် အခွင့်အရေးတစ်ခုရှိခဲ့လျှင်ပင် ထို အလုပ်မှ ထွက်မည် မဟုတ်ပေ။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အလုပ်ရှင်အတွက် အလုပ်လုပ်၍ရရှိသော ပုံမှန်လစာဖြင့် အကြွေးဆပ်နိုင်ခြင်းမှာ ယခင်ဘဝက တင်ရှိခဲ့သော အကြွေးများကို ဆပ်ရာရောက်ခြင်းကြောင့် ဖြစ်သည်။ သူမသည် မိုးရာသီအတွင်း အလုပ်ရှင်ထံမှ ကြိုတင်ငွေထုတ်ယူ၍ သူ့လုပ်အားဖြင့် ပြန်ပေးဆပ်နေခြင်းဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အကြွေးများကို ပြန်ဆပ်ရန်နည်းတူ ယခင်ဘဝက အကြွေးများကို ပြန်ပေးဆပ်ရန်မှာ သူ့အတွက် ခက်ခဲလှသည်။ ယင်းက သူ့ကို ရုန်းမထွက်နိုင်သည့် သံသရာဝဲထဲသို့ ကျရောက်စေပြီး ရုန်းထွက်ရန် ခက်ခဲစေခဲ့သည်။ သူ့အနေဖြင့် ယခင်ဘဝက ထိုသူဌေးထံမှ တစ်စုံတစ်ခုကိုခိုးခဲ့သောကြောင့် ပြန်လည်၍ ဆပ်ကိုဆပ်ရမည်ဟု ယုံကြည်ထားသည်။

နိဂုံး

ဤစာတမ်းသည် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်သာမက ပြင်ပတရားစီရင်  
 ရေးစနစ်ဖြစ်သည့် ကျေးရွာအဆင့်နှင့် တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်မွန်  
 ပြည်သစ်ပါတီ၏ တရားစီရင်ရေးတွင်လည်း ကျေးလက်နေမွန်အ  
 မျိုးသမီးများ တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရန် အခက်အခဲများစွာ ရင်ဆိုင်  
 နေရသည်ကို မီးမောင်းထိုးပြထားပါသည်။ ယဉ်ကျေးမှုနှင့်လူမှုရေးစံသတ်  
 မှတ်ချက်များ၊ ဘာသာရေးယုံကြည်မှုများနှင့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းမှ တည်  
 ဆောက်ထားသော အယူအဆများ ပေါင်းစပ်နေသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်  
 သည် အမျိုးသမီးတို့ တရားမျှတမှု ရရှိရန်အတွက် သက်ရောက်မှု ရှိသည်။  
 ဤ သက်ရောက်မှုများက လူ့အဖွဲ့အစည်းအတွင်း အမျိုးသားနှင့် အမျိုး  
 သမီးတို့ကြား အာဏာမညီမျှမှုများကို နက်ရှိုင်းစွာ ဖြစ်စေသည်။ ထို့ပြင်  
 အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်တွင် ကျေးလက်ဒေသနေမွန်အမျိုးသမီးများ၏  
 တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာလုပ်ထုံးလုပ်နည်းများနှင့် ပတ်သက်သော ဗဟုသုတ  
 မရှိခြင်း၊ ဘာသာစကား အခက်အခဲရှိခြင်းများသည်လည်း အမျိုးသမီးများ  
 တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရန် ဆွေးနွေးသည့်အခါ ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်  
 သော အရေးကြီးသည့် အချက် ဖြစ်သည်။ အများရှေ့မှောက်တွင်  
 ရာဇဝတ်မှုများနှင့် အငြင်းပွားမှုများကဲ့သို့သော ပြဿနာများကို ထုတ်ဖော်  
 တိုင်ကြားခြင်းသည် ရှက်စရာကိစ္စဟု မြင်သည့် အယူအဆများကဲ့သို့  
 အမျိုးသမီးများ ရပ်ဝေးသွားခြင်းနှင့် ပြင်ပခရီးသွားလာမှုကို ပိတ်ပင်  
 ထားသော ယဉ်ကျေးမှုစံသတ်မှတ်ချက်များသည်လည်း အရေးကြီးသည်

ကို တွေ့ရသည်။ နောက်ဆုံးအနေဖြင့် ဤစာတမ်းသည် အမျိုးသမီးများ သည် အမျိုးသားများနှင့်နှိုင်းယှဉ်ပါက အစိုးရတရားရုံးများထက် ကိုးကွယ် ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာတရားစီရင်ရေးစနစ်ကိုပို၍အသုံးပြုကြောင်းဖော်ပြ သည်။ ယင်းသည် အမျိုးသမီးများကြားတွင် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာလုံခြုံမှုတွင် ပြင်းထန်သော ယုံကြည်မှုများ၏ သက်ရောက်မှုတစ်ခုဖြစ် သည်။ သို့သော် လည်း တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု မရှိခြင်း၏ အကျိုးဆက်တစ်ခုအဖြစ် မြင်နိုင် သည်။ ဆိုလိုသည်မှာအမျိုးသမီးများအတွက် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ် မရှိခြင်းကြောင့် အစားထိုးသည့် ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာ တရားစီရင်ရေးစ နစ်တစ်ခုသဖွယ် မြင်နိုင်သည်။

အမျိုးသမီးများ၏ တရားမျှတမှုရှာဖွေသည့် အလေ့အထများနှင့် ယုံ ကြည်မှုနှင့် လူ့အဖွဲ့အစည်းထဲမှ ၎င်းတို့အကြောင်း လက်တွေ့သူတေသန ပြုရန်မှာ ယေဘုယျအားဖြင့်မြန်မာနိုင်ငံရှိအမျိုးသမီးများနှင့် အထူးသဖြင့် လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားအမျိုးသမီးများ၏ တရားမျှတမှုရရှိရန် အခွင့် အရေးနည်းပါးနေမှုအား ပိုမိုနားလည်နိုင်ရန်အတွက် အလွန်အရေးကြီး သည်။ ဤစာတမ်းသည် အစိုးရမှ အမျိုးသမီးများ တရားမျှတမှုလက် လှမ်းမီမှု ပိုမိုရရှိရန် ဦးတည်ရာတွင် အဆင့်တစ်ခုအနေဖြင့် အထောက် အပံ့ဖြစ်မည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့မျှော်လင့်သည်။ ထို့အပြင် ကွင်းဆင်းလေ့လာမှုကို အခြေခံ၍ အကြံပြုချက်များ တင်ပြထားပါသည်။ အစိုးရ တရားစီရင်ရေး စနစ်နှင့် ပတ်သက်၍မူ ဒေသခံအမျိုးသမီးအများစုသည် ဗမာစကားကို ကျွမ်းကျင်စွာ မပြောနိုင်သောကြောင့် ဒေသသုံးဘာသာစကားများ ပြောနိုင်သည့် တရားရေးဆိုင်ရာဝန်ဆောင်မှုပေးသူများ ရှိလာရန် အရေး

ကြီး သည်။ ထိုနည်းတူပင် ပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီး များကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားပေးနိုင်ရန် ဥပဒေရေးရာအသုံးအနှုန်းများနှင့် လုပ်ထုံးလုပ်နည်းများကို ပိုမိုရှင်းလင်းနားလည်လွယ်အောင် ဆောင် ရွက်ခြင်းမှာ အရေးကြီးသည်။

ပြင်ပတရားစီရင်ရေးစနစ်အပါအဝင် အစိုးရတရားရေးစီရင်ရေးစနစ် တွင် အမျိုးသမီးများ ပိုမိုပါဝင်လာခြင်းမှာလည်း အရေးကြီးသည်။ သို့ သော် ထိုသို့ပါဝင်လာခြင်းဖြင့်အမျိုးသမီးများအတွက်ပိုမိုကောင်းမွန်သော တရားမျှတမှုရရှိရန် အာမခံချက်တစ်ခုအနေဖြင့် အထောက်အကူ မပြုသည်ကိုလည်း သိရှိထားရန် အရေးကြီးသည်။ ဤသည်မှာ ကျား၊မ တန်းတူညီမျှမှုအပေါ် သဘောထားအမြင်များ၊ အမြစ်တွယ်နေသော လူမှု ရေးနှင့်ယဉ်ကျေးမှုစလေ့ထုံးတမ်း သတ်မှတ်ချက်များကို ပြောင်းလဲခြင်း အတွက် ခြေလှမ်းတစ်ခုဖြစ်သည်။ ထို့အပြင် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့် ကျား၊မတန်းတူညီမျှမှုဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို တရားရေးအရာရှိ အမျိုး သမီးများသာမက အမျိုးသားများကိုပါ မှန်ကန်စွာအသိပညာပေး လေ့ကျင့်ပေးရန်လိုအပ်သည်။ ထို့အပြင် တရားရေးစနစ်တွင် အမျိုးသမီး များ ပါဝင်ဆောင်ရွက်သောအခါ လက်တွေ့တွင် ထိုအမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့်တန်းတူမြင်ခြင်း မခံရနိုင်သည်ကို သိရှိထားရန် အရေး ကြီးသည်။ ထို့ကြောင့် တရားစီရင်ခြင်းကဏ္ဍ၌ အမျိုးသားနှင့်တန်းတူဖြစ် စေရန် အမျိုးသမီးများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ခြင်းသည် အရေးကြီး သည်။ ထို့အပြင်တိုင်းရင်းသူလူနည်းစု အမျိုးသမီးများအား အစိုးရတရား

ရုံးနှင့် ပြင်ပတရားစီရင်ရေးအဖွဲ့များတွင် ပါဝင်စေခြင်းသည် အရေးကြီးလှပါသည်။

မြန်မာအစိုးရသည် အမျိုးသမီးများ၏ တရားရေးဆိုင်ရာအခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်၍ စုံစမ်းမှုများ ပြုလုပ်ပြီး ပြန်လည် လေ့လာသုံးသပ်ကာ ဘတ်ဂျက်အသုံးစရိတ်များသတ်မှတ်၍တရားစီရင်ရေး၌အမျိုးသမီးအမျိုးသား တန်းတူအခွင့်အရေးရရှိရေးကိစ္စများကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများအတွက် ဥပဒေအကြံပေးထားရှိပေးရန်လည်း အရေးကြီးသည်။ သို့သော် ဤစာရေးချိန်တွင် မွန်ပြည်နယ်ရှိ ကျေးလက်ဒေသများရှိ လူနည်းစုတိုင်းရင်းသားများကြား၌ ယင်းသို့ဆောင်ရွက်သည်မှာ ရှားပါးပါသည်။ မြို့ပြဒေသများကိုသာ ဦးတည်ဆောင်ရွက်ခြင်းသည် မြို့ပြ ဒေသများ၌သာ အမျိုးသမီးများ အတွက် ဥပဒေ ရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုများရရှိပြီး သတင်းမီဒီယာနှင့်လည်း ပိုမိုနီးစပ်သောကြောင့် ဥပဒေရေးရာအသိပညာများ တိုးပွားလာနိုင်သည်။

ကွင်းဆင်းလေ့လာတွေ့ရှိချက်အရ လူမှုရေးနှင့် ယဉ်ကျေးမှုမလေ့ထုံးတမ်း သတ်မှတ်ချက်များနှင့် ဗုဒ္ဓဘာသာရေးယုံကြည်မှုများက အမျိုးသမီးများအား မတရားမှုကို နှုတ်ဆိုတ်နေစေပြီး သို့မဟုတ် ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုဆိုင်ရာ တရား မျှတမှုကိုသာ ရှာဖွေရန် လွှမ်းမိုး ထားသည်။ ထို့ကြောင့် အမျိုးသမီးတို့၏ ဥပဒေရေးရာအခွင့်အရေး အသိပညာပေးရာတွင် အမျိုးသမီးကဲ့သို့ အမျိုးသားများလည်း အမြင်ဖွင့်ပေးခြင်းမှာ အရေးကြီးသည်။ အဘယ်ကြောင့်ဆိုသော် အမျိုးသားများက အမျိုးသမီးများ၏တရား

ဥပဒေဆိုင်ရာအခွင့်အရေးများကိုနားမလည်ပါကလူ့အဖွဲ့အစည်း  
အတွင်းပြဿနာပိုမိုဖန်တီးနိုင်ခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်။

အမှုကိစ္စများကိုတိုင်ကြားရန် ဘာသာစကားသည် အဓိကအခက်အ  
ခဲအဖြစ် ရင်ဆိုင်နေရသော အမျိုးသမီးများအတွက် ဒေသသုံးဘာသာစ  
ကားပြောဆိုနိုင်သည့် သမာဓိရှိသော အမျိုးသမီးတရားရေးအရာရှိများကို  
စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်ရန် အစိုးရသည် NGOs အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဥပဒေပ  
ညာရှင်များနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ထို့ပြင် သမာဓိရှိသော  
အမျိုးသမီးအရာရှိ အရေအတွက်တိုးမြှင့်ရန်နှင့် အမျိုးသမီးအကျဉ်းသား  
များ ခွဲခြားဆက်ဆံခံရခြင်း၊ ကျား၊မ အကြမ်းဖက်ခြင်းနှင့် လိင်စော်ကား  
ခံရခြင်းများမှ ကာကွယ်ရန် ဗဟိုအကျဉ်းဦးစီးအာဏာပိုင်များကို စွမ်း  
ဆောင်ရည်မြှင့်တင်ပေးရန် ဗဟိုအကျဉ်းထောင်စီမံခန့်ခွဲမှုများကိုလည်း  
အားပေးမြှင့်တင်ရန် လိုအပ်သည်။ နိဂုံးချုပ်အနေဖြင့် လက်ရှိအခြေအနေ  
တွင် မြန်မာနိုင်ငံ ၌ အမျိုးသမီး တရားမျှတမှု လက်လှမ်းမီရေးနှင့် ပတ်  
သက်သော သုတေသနများမှာ အကန့်အသတ် ရှိခြင်းကြောင့် ၎င်းနှင့်  
သက်ဆိုင်သော သုတေသနများကို မွန်ပြည်နယ်အပါအဝင် မြန်မာနိုင်ငံ  
မည်သည့်ဒေသတွင်မ ဆို သုတေသနများ ပိုမို ပြုလုပ် သင့်သည်။ ၎င်းနှင့်  
ပတ်သက်သော သုတေသနအချို့ရှိသော်လည်း မြေပြင်အခြေအနေကို  
နက်နက်ရှိုင်းရှိုင်းနားလည် နိုင်ရန်နှင့် အမျိုးသမီးများ၏ တရား မျှတမှု  
လက်လှမ်းမီရေးကို အထောက်အကူပြုခြင်းတွင် စနစ်ကိုအားကောင်းခိုင်  
မာစေရန်နှင့် တိုးတက်မှု ရှိရန် မနုဿဗေဒ နည်းနာကို အသုံးပြုပြီး အရည်

အသွေး စံထားသုတေသနများ ပိုမိုပြုလုပ်သင့်သည်ဟု စာတမ်းရေးသူ  
အနေဖြင့် အခိုင်အမာယုံကြည်သည်။

## Reference

- Benda-Beckmann, Keebet von. 1981. "Forum shopping and shopping forums: dispute processing in a Minangkabau village in west Sumatra." *Journal of Legal Pluralism* 13, no. 19: 117-159.
- Cheesman, Nick. 2015. *Opposing the Rule of Law: how Myanmar's courts make law and order*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chopra, Tanja and Deborah Isser. 2012. "Access to Justice and Legal Pluralism in Fragile States: The Case of Women's Rights." *Hague Journal on the Rule of Law* 4: 337-358.
- Dore Elizabeth (ed.). 1997. "Gender politics in Latin America: debates in theory and practice". New York Monthly Review Press. January 1997
- Griffiths, John. 1986. "What is legal Pluralism?" *Journal of Legal Pluralism* 24: 1-20.
- Harrison, Annika Pohl and Kyed, Helene Maria. 2017. "Ceasefire State-Makings: Justice provision in areas governed by the Karen and Mon armed groups", Paper presented at the Myanmar Update, Australian National University, February 2017.
- Kempel, Susanne and Aung Tun. 2016. "Myanmar Ward and Village Tract Elections in 2016: an overview of the role, the laws and the procedures." Norwegian People's Aid, Myanmar, January 31 2016.
- Kyed, Helene Maria. 2017. *Community Dispute Resolution. "Exploring Everyday Justice in Southeast Myanmar."* IRC: Unpublished report, January 2017.
- Merry, Sally Engle. 1988. "Legal Pluralism". *Law and Society Review* 22, no.5: 869-896.
- Moore, Erin P. 1993. "Gender, Power, and Legal Pluralism: Rajasthan, India". *American Ethnologist*, vol.20, no.3: 522-42.
- Myint Zan. 2000. "Judicial Independence in Burma: No March Backwards Towards the Past." *Asia-Pacific Law and Policy Journal* 1, no. 5: 1-38.

- Poine, Sar Yar. 2015. "Perceptions Regarding the Participation and Representation of Young Women in Political Parties in Mon State, Myanmar: A Focus on Mon Women". MA dissertation, Kimmage development studies centre.
- Prasse-Freeman, Elliot. 2014. "Conceptions of Justice and the Rule of law" in Myanmar: Dynamics of an Evolving Polity, edited by David Steinberg, 89-114. Kumarian Press: Lynn Reinner.
- Tamanaha, Brian. 2008. "Understanding Legal Pluralism: Past to Present, Local to Global." Sydney law Review 30, no. 3: 375-376.
- UNHCR South-east Myanmar Information Management Unit. 2014. "Mon State Profile" report published, updated June 2014.